

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

**PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA A PRVNÍ POVÁLEČNÁ LÉTA
V ŽIVOTĚ OBCE HRABOVÁ**

Radim Staněk

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc

2013

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně, na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. dubna 2013

Radim Staněk

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Prameny a literatura	3
3. Vymezení regionu.....	7
4. Hrabová do roku 1914.....	8
5. První světová válka a první poválečná léta	12
5.1. Politická situace.....	12
5.1.1. Válka	12
5.1.2. Převrat 1918	13
5.1.3. První republika	16
5.2. Vojenská situace	19
5.2.1. Počátek války	19
5.2.2. Úloha obce při mobilizaci	20
5.2.3. Lazaret.....	24
5.2.4. Šíření zpráv, cenzura a sledování nálad	26
5.2.5. Hrabovští na frontě.....	27
5.2.6. Konec války a poválečné období	28
5.3. Hospodářská situace	31
5.3.1. Situace před válkou	31
5.3.2. Válečné náklady	32
5.3.3. Válečné zaměstnání.....	33
5.3.4. Zásobování po čas války	35

5.3.5.	Podpora rodin povolaných vojáků	39
5.3.6.	Poválečná situace	40
5.4.	Společnost	42
5.4.1.	Demografická situace.....	42
5.4.2.	Bouře a sociální nepokoje	44
5.4.3.	Náboženský život.....	46
5.4.4.	Zdravotnictví.....	50
5.4.5.	Školství.....	55
5.4.6.	Kultura.....	61
6.	Závěr	64
7.	Použité prameny a literatura.....	66
8.	Resumé.....	69
9.	Přílohy.....	70
10.	Anotace.....	79

1. Úvod

K volbě daného tématu mě vedlo několik důvodů. Jelikož z Hrabové pocházím a žiji zde, váže mě k obci velmi silné pouto. Zamyslel jsem se tedy nad tím, zda by nebylo možné se Hrabové v rámci bakalářské práce věnovat a záhy jsem dospěl k názoru, že by to možné bylo. Období první světové války a počátků První republiky totiž není v rámci dějin obce nikterak výrazně zpracováno.

Mým záměrem rozhodně není suplovat obecního kronikáře a omezit se na chronologický výčet událostí z dané doby, neboť takováto výsledná práce by nenaplnila podstatu historické práce, byť k něčemu podobnému nemálo autorů dějin obcí, alespoň v minulosti, dospěla. Především si kladu za cíl zmapovat život obce ve vymezeném období a také to, jak se klíčové historické události promítly do života obce a potažmo jaké důsledky z nich pro obec plynuly. Z časového vymezení tématu bakalářské práce a jejího názvu vyplývá, že oněmi klíčovými událostmi jsou první světová válka a na jejím konci rozpad rakousko-uherské monarchie, resp. vznik Československé republiky.

Co se týče užšího vymezení, je mým záměrem postihnout danou problematiku v co nejkompaktnější podobě, tj. prozkoumat vliv zásadních událostí na obec z hlediska politického, vojenského, hospodářského a také jejich vliv na společnost. Podle těchto oblastí bude koncipována hlavní část práce. Nicméně částečně dojde k nastínění obrazu starších dějin obce a vzhledem k regionálnímu charakteru tématu rovněž k vymezení daného regionu.

Spodní hranice časového záběru mé práce je jednoznačná. Bude jí rok 1914, kdy vypukla první světová válka. Stanovení horní hranice již tak jednoznačné není. Vzhledem k tomu, že doba dvacátých let, jakožto úseku obecních dějin je již poměrně

dobře zpracována, mám v úmyslu dovést tuto práci do roku 1920, resp. 1921. Nicméně s ohledem na logické uzavření některých kapitol dojde v určitých případech k přesahům vytyčené časové hranice.

Z hlediska metodického přístupu půjde o mikrosundu do života obce Hrabové v době první světové války a několika poválečných letech. Jednotlivé prameny podrobím kritickému rozboru a vzájemné komparaci, neboť jedině takový přístup je v rámci seriózního historického výzkumu možný a správný. S pomocí takto získaných informací, jejich analýzy a pochopitelně také s pomocí sekundární literatury předpokládám, že bude možné sestavit celistvý obraz života obce ve sledovaném období, v co nejkomplexnějším záběru.

2. Prameny a literatura

Na počátku každého historického bádání se pokládá za nezbytné obeznámit se s dosavadním výzkumem dané problematiky, a to zejména prostřednictvím příslušné literatury. Základní údaje o obci Hrabové můžeme nalézt v *Historickém místopisu Moravy a Slezska v letech 1848–1960*.¹ Již více výkladové pasáže o Hrabové obsahují některé syntetické dějiny města Ostravy. Můžeme zmínit například práci Aloise Adamuse s názvem *Dějiny města Ostravy v přehledu až do r. 1860*.² Z novějších prací bych jmenoval publikaci z roku 1993, *Dějiny Ostravy*,³ pod níž je podepsán Jaroslav Bakala a kolektiv. Prostor věnovaný Hrabové v této knize sice přesahuje rozsah pouhého encyklopedického hesla, avšak o sledovaném období zde nenalezneme zmínku. Poněkud skromnější publikací, co do textového rozsahu, nikoli však co se týče příloh dobových fotografií, je *Ostrava 1880–1939*⁴ Ireny Korbelařové a kolektivu. Zde je Hrabové věnován, sice ve třech jazycích, nicméně pouhý jeden odstavec.

Najdeme ovšem i publikaci čistě o obci Hrabová. Publikace, jejímiž autory jsou Antonín Barcuch a Eva Rohlová, nese název *Sedm století obce Hrabová*.⁵ Tato „útlá brožura“ vyšla v roce 1997 při příležitosti sedmistého výročí první písemné zmínky o Hrabové. Pro utvoření si obrazu o Hrabové v průběhu dějin znamená publikace jistě velký přínos. Nicméně přesto se nemohu ubránit dojmu, že období první světové války a počátků fungování samostatného státu by si i v této

¹ BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XVI. *Okresy: Ostrava, Fryštát, Hlučín* (dále jen *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, Svazek XVI.). Olomouc 2011.

² ADAMUS, Alois: *Dějiny města Ostravy v přehledu až do r. 1860*. Moravská Ostrava 1927.

³ BAKALA, Jaroslav a kol.: *Dějiny Ostravy*. Ostrava 1993.

⁴ KORBELÁŘOVÁ, Irena a kol.: *Ostrava 1880–1939*. Třinec 2000.

⁵ BARCUCH, Antonín — ROHLOVÁ, Eva: *Sedm století obce Hrabová*. Ostrava 1997.

publikaci zasloužilo poněkud detailnější pojednání.

Velmi důležitou část práce rozebírající regionální problematiku představuje vymezení samotného regionu. Jelikož se má práce týká obce, jde o úkol poněkud jednodušší, nicméně nutný. K vymezení regionu bude záhodno použít zejména výše zmíněný *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*.

Seriózní práci nelze postavit pouze na literatuře věnující se danému regionu. Je nezbytné prostudovat literaturu, která o zkoumané problematice pojednává obsírněji. Pro poznání politické, hospodářské, kulturní či společenské oblasti života sledovaného období v obecnějších rysech lze využít publikaci Marcely C. Efmertové s názvem *České země v letech 1848–1918*⁶ a především pak vynikající práci Zdeňka Kárníka, *České země v éře První republiky (1918–1938)*.⁷ V rámci *Českých zemí v éře První republiky* bude pro mou bakalářskou práci důležitý zejména díl první s podtitulem *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*.

Co se týče vojenské či vojensko-politické problematiky vztahující se k českému prostoru, zmínil bych práci Ivana Šedivého *Češi, české země a velká válka 1914–1918*⁸ a rovněž také publikaci *První světová válka a česká otázka*,⁹ kterou napsal Robert Kvaček.

O důležitosti odborné literatury nemůže být v případě jakékoli práce, po níž se vyžaduje odbornost a serióznost, pochyb. Je ovšem také nutné nezapomenout na publikace, jež vytvářejí jakýsi návod, jak takovou práci správně napsat. Těmi jsou metodické příručky. Vzhledem k regionálnímu charakteru bakalářské práce je nasnadě využít metodické příručky týkající se právě regionální problematiky. Zde

⁶ EFMERTO VÁ, Marcela C.: *České země v letech 1848–1918*. Praha 1998.

⁷ KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře První republiky (1918–1938)*. I. díl. *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha 2000.

⁸ ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka 1914–1918*. Praha 2001.

⁹ KVAČEK, Robert: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2003.

bych uvedl jednak práci Davida Papajíka s názvem *Dějiny měst, městeček a vesnic*¹⁰ a také *Metodické otázky regionálních dějin*,¹¹ které zpracoval kolektiv autorů v čele s Josefem Bartošem.

Nyní k otázce pramenů. Všechny prameny, které ve své práci využiji, jsou, s výjimkou farní kroniky, uloženy v Archivu města Ostravy.

Nejen pro dějiny obcí, ale pro regionální dějiny jako takové, tvoří základní pramen historického poznání kroniky. Při zpracovávání zvoleného úseku z dějin obce využiji několik kronik, konkrétně kroniku farní, školní a obecní. Obecní kronika je součástí archivního fondu *Archiv obce Hrabová*, školní kronika pak fondu *Národní škola Ostrava-Hrabová*. Farní kronika se v digitalizované podobě nachází na internetových stránkách Římskokatolické farnosti Ostrava-Hrabová. Největší význam má kronika obecní, což je dáno její odlišností od jiných kronik, jakými jsou právě kroniky farní či školní, ale také příkladně spolkové či podnikové kroniky. Hovořím-li o odlišnosti, jedná se především o na první pohled zjevnou odlišnost tematickou. Ovšem snad ještě větší význam má rozdílnost z hlediska rozsahu záběru. Budu-li se držet příkladu zpracovávaného tématu, lze konstatovat, že nesporně velmi přínosná kronika školní i farní se přeci jen soustředí zejména na ony instituce, v rámci nichž vznikly, tj. na školu a faru. Pochopitelně z nich lze získat také informace týkající se celkového života obce, ovšem nikoli v takové míře jako je tomu u kroniky obecní. Naproti tomu obecní kronika poskytuje prakticky nejkomplexnější pohled na danou obec, protože postihuje všechny oblasti života obce, a tedy najdeme v ní informace z oblasti politické, ekonomické, kulturní i sociální. V rámci historického bádání není možné se nechat unést potenciálem kronik a pouze přebírat a uspořádávat informace v nich obsažené. Tak jako k jiným

¹⁰ PAPAJÍK, David: *Dějiny měst, městeček a vesnic (metodická příručka)*. Olomouc 2005.

¹¹ BARTOŠ, Josef a kol.: *Metodické otázky regionálních dějin*. Praha 1981.

historickým pramenům je třeba i ke kronikám přistupovat kriticky. Autoři kronik byli samozřejmě různí a právě srovnáním s jinými dobovými prameny, případně srovnáním několika kronik mezi sebou, se dá odhalit, zda byli spíše objektivní, nebo subjektivní. Lze předpokládat, že převládat bude v drtivé většině případů druhá možnost. Autor kroniky nemusel být určitým způsobem zaujatý pouze v důsledku vlastních pohnutek, například v důsledku svého politického přesvědčení. Jeho zaujatost mohla způsobit stejně tak intervence obecních orgánů, kupříkladu obecního zastupitelstva. Na druhé straně ovšem subjektivita autora dané kroniky může být v jistém směru i užitečná. Nabízí totiž možnost poznání dobového pohledu na tehdejší problém. Konkrétně v případě hrabovské obecní kroniky je patrná jistá dávka nelояálního smýšlení vůči Rakousku-Uhersku. Nicméně po srovnání s jinými prameny a literaturou je možné konstatovat, že faktografické údaje tím narušeny nejsou.

Vrátím-li se ještě ke kronice školní a farní, rád bych podotkl, že obě kroniky rozhodně není možné nijak výrazně upozadit. Jistě jejich záběr není tak široký jako v případě obecní kroniky, nicméně informace v nich obsažené jsou nepochybně důležité a pro badatele podstatné. Příkladně o národnostní a náboženské příslušnosti žáků místní školy a o případných proměnách těchto příslušností poskytuje informace právě školní kronika. Farní kronika zase tvoří informační zdroj pro poznání náboženského života obce ve sledovaném období.

Vedle kronik budu vycházet i z dalších pramenů. Z archivního fondu *Archiv obce Hrabová* to budou zápisy ze schůzí pomocného válečného výboru, neboť tento orgán sehrál během války nezanedbatelnou administrativně-hospodářskou úlohu. Dále využiji některé materiály z fondu *Římskokatolický farní úřad v Hrabové* a okrajově také materiály z fondu *Místní školní rada Hrabová*.

3. Vymezení regionu

Současná Hrabová tvoří jeden z městských obvodů statutárního města Ostravy, v rámci něhož spadá do Moravskoslezského kraje. K městu byla obec připojena nejprve v roce 1941, poté v letech 1954–1960 se znovu dočasně osamostatnila a roku 1960 došlo k jejímu opětovnému připojení.¹²

Hrabová se rozkládá v moravské, jižní části města, v nadmořské výšce 240 m, na levém břehu řeky Ostravice. Sousedí s obcemi Hrabůvka, Vratimov, Paskov a Nová Bělá. Nynější katastrální výměra zaujímá plochu 920 ha. Počet obyvatel k 1. lednu 2012 činil 3 770 osob, a to včetně 121 cizinců.¹³

V době, o níž pojednává tato bakalářská práce, fungovala Hrabová jako samostatná obec. Obecně se jednalo o vcelku chudou příměstskou obec. Z hlediska politické správy spadala Hrabová pod politický okres Moravská Ostrava. V tomto správním vztahu se obec nacházela v letech 1900–1941. Taktéž soudně Hrabová náležela do jurisdikce soudního okresu Moravská Ostrava.¹⁴

Co se týče plochy, zaujímala celková výměra Hrabové 997 ha. K roku 1900 zaujímala hospodářská půda 927 ha, z čehož bylo 697 ha polí, 90 ha lesů, 68 ha luk, 61 ha pastvin a 11 ha zahrad. Počet domů se mezi léty 1910 a 1921 pohyboval v rozmezí od 204 do 225, počet obyvatel pak od 2 211 do 2 277.¹⁵

¹² BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 500 an.

¹³ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XVI., s. 53; Oficiální web obce: *Ostrava-Hrabová*. In: <http://www.ostrava-hrabova.cz/o-hrabove/d-1001/p1=51> [cit. 22. 12. 2012].

¹⁴ BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek I. *Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848–1960*. Ostrava 1966, s. 25.

¹⁵ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XVI., s. 53.

4. Hrabová do roku 1914

Hrabová vznikla nejspíš již v první polovině 13. století. Jméno obce se odvozuje od pojmu „habr“, resp. ve starším znění „hrab“, což označuje místo, kde rostly habry. Právě slovanský slovní základ nasvědčuje tomu, že obec byla s největší pravděpodobností založena ještě před příchodem éry vrcholné kolonizace, tj. do poloviny 13. století.¹⁶ Nejstarší zmínku o ní máme ze smlouvy týkající se hranice mezi državami olomouckého biskupa Dětricha a těšínského a osvětimského knížete Měška. Smlouva pochází z roku 1297¹⁷ a obec se v ní objevuje pod názvem „Grabow“.¹⁸ Listina vydaná dne 2. srpna 1297 v Ostravě je zároveň křestním listem Hrabové.¹⁹

Vzhledem k nedostatku pramenů nelze zcela přesně říci, zda se obce přímo dotkla vrcholná kolonizace zahájená z popudu olomouckého biskupa Bruna ze Schaumburku již v 50. letech 13. století a zda se v Hrabové usadili němečtí osadníci. S jistotou víme, že roku 1300 udělil biskup Dětrich paskovské léno Stangeům, přičemž součástí tohoto léna tvořila i obec Hrabová.²⁰

V pramenech, zejména v nejstarších lenních knihách olomouckého biskupství, se můžeme prakticky až do 15. století setkat s vícerymi názvy obce. Kupříkladu záznam z roku 1392 hovoří o Markvartovi z Vofsburku, jemuž patřil statek ve Staré Hrabové (Alden Grabe) a Nové Hrabové (Neuen Grabe). K roku 1435 máme doloženu lenní přísahu z obcí Paskova, Nové Bělé, Malé Hrabůvky (Hrabuwka Parva) a Velké Hrabové (Hrabowa Parva), kterou složil Mikuláš z Paskova. Podle závěrů dosavadního historického výzkumu jde v případě Nové

¹⁶ BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 4 an.

¹⁷ BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 500 an; BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 4 an.

¹⁸ Těž „Grabowa“. BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 500 an.

¹⁹ BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 4 an.

²⁰ Tamtéž, s. 5.

Hrabové a Malé Hrabůvky o dnešní Hrabůvku a v případě Staré a Velké Hrabové o Hrabovou.²¹

V lenní závislosti na olomouckém biskupství zůstala Hrabová v rámci paskovského léna do roku 1538, kdy se Hrabová a spolu s ní také obce Žabeň, Krmelín, Nová Bělá, Hrabůvka a městečko Paskov vymanily z této lenní závislosti a staly se šlechtickým statkem. Ten byl zapsán v olomouckých zemských deskách a jako první světský držitel získal Hrabovou Jan z Pernštejna a na Helfštýně.²²

V souvislosti se změnou majetkoprávních vztahů se také hovoří o rybnících a tzv. „rybnišcích“²³ v okolí Paskova. Přestože bližší informace o počátcích zakládání rybníků nemáme, s velkou pravděpodobností se o ně v dané lokalitě zasloužil Jan Doubravka z Doubravky a Hradiště, sekretář biskupa Stanislava Thurza a také poslední biskupský man paskovského panství. Jan Doubravka se roku 1541 stal rovněž olomouckým biskupem a silně se angažoval v hospodářské činnosti, zejména právě zakládání rybníků. S budováním rybníků se pojí též následující držitelé panství, Pernštějnové.²⁴

V průběhu 16. století zasáhla paskovské panství reformace. Přímo v Hrabové se toto nábožensko-politicko-sociální hnutí namířené proti monopolnímu postavení katolické církve projevilo na přelomu 16. a 17. století.²⁵ Mezi lety 1527 a 1617 v Hrabové působil sbor českých bratří. Sbor měl v Hrabové rovněž vlastní školu. Poté, co došlo k vyhnání sboru, byl roku 1633 na hrabovskou faru dosazen katolický farář Martin Fulkavius. Tento kněz sloužil mše rovněž ve Staré Bělé a v Paskově. Do Paskova bylo záhy přeneseno sídlo duchovní správy.²⁶

²¹ BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 500–501 an.

²² BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 501; BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 6 an.

²³ Místo, kde býval dříve rybník.

²⁴ BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 6 an.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž, s. 6–7 an.

Můžeme říct, že hrabovské náboženské poměry se od druhé poloviny 17. století stabilizovaly a Hrabová se znovu přiklonila ke katolickému vyznání. Dopis z roku 1764, adresovaný krajskému úřadu v Přerově, se již v rámci paskovského panství zmiňuje o všech farnících jako o dobrých katolicích.²⁷ Ovšem k obnovení hrabovské fary došlo až v roce 1780.²⁸

Během posledních sta let fungování feudálního zřízení vystřídala Hrabová jakožto součást paskovského panství několik majitelů. Mezi roky 1765 a 1776 patřila obec olomouckému směnárníkovi a průmyslníkovi, Karlovi Pammesbergerovi z Kettenburgu, jenž byl do šlechtického stavu povýšen Marií Terezií roku 1762. V letech 1779–1809 drželi panství Mitrovští z Nemyšle a na Hrabyni. Za následujících držitelů, příslušníků rodu Saint Genois d'Annaucourt, došlo v roce 1848 ke zrušení poddanství a tím také k vyvázání z poddanských břemen.²⁹ Zrušení poddanství mělo samozřejmě velký vliv. Z ekonomického hlediska tak přestal existovat feudální vztah k půdě jakožto podstatný limitující faktor, který bránil dalšímu vývoji.

V letech 1848–1851 proběhlo vyvazování pozemků z poddanství. Břemena, která na těchto pozemcích spočívala, se rušila buďto za určité odškodnění, nebo zcela bez náhrady, což se vztahovalo na drobné domkáře. Realizovaly se ovšem také další změny. Došlo k ustavení obecní samosprávy, přičemž správními orgány obce se stal obecní výbor a obecní představenstvo. Do čela obce byl pak volen starosta.³⁰

V říjnu roku 1897 byl v Hrabové zřízen poštovní úřad. Ten nejprve vystřídal místo v několika domech obyvatel obce, až byl v roce 1904 přemístěn do budovy

²⁷ BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 6.

²⁸ BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 501; BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 6 an.

²⁹ BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 11 an.

³⁰ Tamtéž, s. 12–13.

místní školy. K 1. prosinci 1904 došlo v Hrabové ke zřízení četnické stanice a v roce 1906 pak byla v obci instalována jízdní pošta.³¹

³¹ BARCUC, A. — ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 16 an.

5. První světová válka a první poválečná léta

5.1. Politická situace

5.1.1. Válka

V době, kdy Rakousko-Uhersko vstupovalo do první světové války, již byla rozvinuta obecní samospráva. Záležitosti obce zastupovaly jednak obecní výbor a jednak představenstvo. Obecní představenstvo tvořil starosta obce a spolu s ním alespoň dva obecní radní.³² Volební období obecního představenstva i výboru trvalo tři roky, avšak ve funkci setrvali jejich členové až do doby, než bylo zřízeno nové zastoupení obce.³³ Poslední obecní volby se v Hrabové před vypuknutím první světové války konaly v lednu roku 1914.³⁴ Starostou se stal Antonín Adámek, jehož jako kandidáta proklamovali především dělníci.³⁵ Prvenství těchto voleb spočívalo v tom, že poprvé usedlo v obecním zastupitelstvu 24 členů.³⁶

Když sarajevské výstřely ukončily život rakousko-uherského následníka trůnu, působil Antonín Adámek ve funkci starosty první rok. Jeho blízký spolupracovník, řídicí učitel František Bartoník ho charakterizoval takto: „Úřadoval tehdy právě prvý rok, mladý, energický, práv a jeho povinností svého úřadu dokonale znalý, úkol i v této přetěžké době vážně a šťastně pojmající. Neúnavná, prohlédavá a blahovolná jeho činnost zdála se ukazovati, jakoby již byl v životě kdysi v době válečné úřad starosty obce zastával. Taktéž byl všemi činiteli samosprávnými v obci

³² Počet radních mohl být v odůvodněných případech rozšířen, ovšem nesměl nikdy překročit třetinu všech členů obecního výboru. Rovněž ale také nesměl tento počet klesnout pod dva.

³³ SCHELLE, Karel: *Vývoj veřejné správy na území českých zemí a Slovenska*. Bratislava 2011, s. 31.

³⁴ Archiv města Ostravy (dále jen AMO), fond Národní škola Ostrava-Hrabová, přír. č. 342, *Školní kronika Hrabovská* (dále jen *Školní kronika*), s. 177.

³⁵ Tamtéž; Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika 1908—2004* (dále jen *Farní kronika*). In: <http://fara.hrabova.net/image/tid/8> [cit. 21. 1. 2013], s. 29.

³⁶ AMO, *Školní kronika*, s. 177.

ochotně podporován ve své snaze v dobro občanstva.³⁷ Takováto, byť stručná, ale velmi barvitá, charakteristika může evokovat dojem jakéhosi kultu osobnosti v malém regionálním měřítku. Nicméně starosta Adámek, jak se zdá, skutečně v rámci svého úřadu a s přihlédnutím ke vzniklým těžkostem, které s sebou vypuknuvší válka přinesla, obstál přinejmenším velmi solidně.

5.1.2. Přebrot 1918

„Občané Hrabovští! Oznamuji Vám radostnou zvěst, že Rakousko padlo a byl vyhlášen samostatný svobodný československý stát. Vlady se ujal Národní výbor v Praze a vydal první zákon: Všechny zákony zůstávají v platnosti. Válka je skončena. Ať žije Národní čsl. republika.“³⁸ Tímto oznámením se obyvatelé Hrabové dozvěděli 29. října 1918³⁹ o vyhlášení Československé republiky.

Nicméně vidina pádu Rakouska-Uherska a státního převratu začala získávat na významu v povědomí společnosti již dříve. Na počátku roku 1918 nabylo české sociální a národní hnutí takových rozměrů, jaké dosud neměly obdoby. Na české politické scéně stále více získávaly převahu protirakouské tendence, přibývalo demonstrací v reakcích na prohlášení českých poslanců v říšské radě a množily se také bouřlivé dělnické stávký v celé řadě podniků, obzvláště v těch podřízených zvláštnímu vojenskému režimu.⁴⁰ Kromě toho zde byla čím dál aktuálnější otázka kontroly zásobování potravinami. V atmosféře stále více očekávaného pádu monarchie a případného vyhlášení samostatného státu byla nezbytnost kontroly potravinových zásob neustále urgentnější, a to zejména z důvodu zajištění dostatku

³⁷ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, *Pamětní kniha obce Hrabové* (dále jen *Pamětní kniha*), s. 155–156.

³⁸ Tamtéž, s. 182.

³⁹ Tamtéž, s. 181.

⁴⁰ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 28 an.

potravin pro obyvatelstvo. V případě Hrabové, stejně jako v případě většiny ostatních obcí, rezonovaly snahy o kontrolu zásobování zřizováním „okresních samosprávných hospodářských rad“.⁴¹ Se zřizováním těchto rad se započalo v období před žněmi. Stály sice mimo oficiální zákon, avšak byly zřizovány starostenskými sbory za stejné účasti všech politických stran. Stejně tak došlo k založení „zemské hospodářské rady“.⁴² Pro moravsko-ostravský okres, do nějž patřila také Hrabová, byla okresní samosprávná hospodářská rada ustavena v srpnu 1918.⁴³ Předsedou okresní samosprávné hospodářské rady pro moravsko-ostravský okres se stal hrabovský starosta Antonín Adámek.⁴⁴

V noci 27. října⁴⁵ odcestoval předseda hospodářské rady Adámek spolu s místopředsedou Josefem Chalupníkem do Brna, kde měli reprezentovat moravsko-ostravský okres na zemské poradě se suspendovaným moravským zemským výborem a s předsedou Zemské hospodářské rady pro Moravu, Kunešem Sonntagem. Akce měla za cíl zastavit transporty potravin za hranice a získat kontrolu nad zásobami potravin. Jednání trvala celý následující den. Zástupci jednotlivých moravských okresů jednali také s moravským místodržitelem, Karlem Heinoldem. Ten ovšem, jakožto osoba loajální rakouskému mocnářství, chtěl hospodářské rady rozehnat. Pro jeho neústupnost a neochotu k dohodě i během druhé návštěvy deputace, prohlásila jej následně zemská hospodářská rada za sesazeného. V reakci na to odjel místodržitel okamžitě do Vídně s žádostí o pomoc. Události se ovšem již daly do pohybu. Shromáždění zástupců moravských okresů přijalo dispozice pro obilní ústav.⁴⁶ Transporty potravin, pokud se nacházely na území Moravy, měly

⁴¹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 182.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž, s. 180.

⁴⁴ Tamtéž, s. 181.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Obilní ústav pro Moravu. Tamtéž.

být telegraficky zastaveny a přeměřovány do Ostravy či do Brna.⁴⁷ Je potřeba zdůraznit, že v tu dobu se na Moravě ještě o událostech v Praze nevědělo.

V Praze započal převrat prakticky již v dopoledních hodinách 28. října. „Muži 28. října“⁴⁸ se v tu dobu vypravili, dle plánu, převzít kontrolu nad Obilním ústavem. Přitom ovšem narazili na shluk lidu, který vyvolalo zveřejnění Andrassyho nóty. Nótou vešlo ve známost, že Rakousko-Uhersko je připraveno jednat o podmínkách příměří. Lidé si ovšem nótu nesprávně vysvětlili jako kapitulaci. Následně začalo bouřlivé strhávání státních znaků z úřadů i z uniforem vojáků. Kapely vyslané do ulic dostaly za úkol hrát sokolské pochody k podpoře nálady. „Muži 28. Října“ poté navštívili Zemské místodržitelství, kde po krátké diskuzi vicemístodržitel Jan Kosina⁴⁹ akceptoval převzetí odpovědnosti za klid a pořádek Národním výborem československým. Stejně hladce byla získána kontrola také nad Zemskou správní komisí. Řízení policejního ředitelství se pak se souhlasem stávajícího ředitele chopil Richard Bienert.⁵⁰

Jediným problémem tak zůstávala armáda, neboť v Praze byla dislokována posádka, jejíž příslušníci neuměli česky. K okamžitému zásahu ale nedošlo a ztroskotal i následný plán na vojenské převzetí moci, protože vojáci,⁵¹ o něž se měl tento pokus opírat, začali sami od sebe opouštět Prahu.⁵² Odpoledne pak Národní výbor vydal provolání „Lide československý!“⁵³ Tím byl vyhlášen samostatný československý stát.

Do Brna dorazila zpráva o státním převratu 28. října k večeru, nicméně zprvu panovaly stále nejasnosti v tom, co se vlastně děje. Teprve za soumraku propuklo

⁴⁷ O tento postup se zasazovali především právě ostravští delegáti. AMO, *Pamětní kniha*, s. 181.

⁴⁸ Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla. Je k nim řazen ještě Vavro Šrobár, který do Prahy dorazil během dne a jako pátý spolupodepsal první československý zákon.

⁴⁹ Místodržitel Maxmilian Coudenhove byl v té době ve Vídni.

⁵⁰ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 34 an.

⁵¹ Šlo o Maďary a Čechy.

⁵² KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 35 an.

⁵³ Tamtéž.

všeobecné veselí.⁵⁴ Zpráva o vzniku samostatného Československa se šířila dál.

Starosta Adámek dorazil do Ostravy brzy ráno 29. října⁵⁵ a neprodleně zamířil do Hrabové. Prakticky okamžitě povolal obecního sluhu a nařídil mu vyhlásit zprávu o vzniku samostatného státu.⁵⁶ Zajímavé je, že obyvatelstvo nezasáhlo okamžitě plošné veselí. Mezi mládeží ihned propuklo veliké nadšení a radost provázená ohromnou sháňkou po trikolorách. Starším obyvatelům však vytanuly na mysl některé ne příliš radostné otázky. Především se řada lidí divila vcelku hladkému a nenásilnému průběhu událostí. Okamžitě tedy vyvstaly obavy, jestli a případně jakým způsobem zareaguje vojsko, co se bude dít s českými vojáky začleněnými mezi vojáky německé, co se dá očekávat od maďarských husarů, kteří v té době byli posádkou v Moravské Ostravě a také jak lidé přečkají nadcházející zimu.

I přes tyto chmurné myšlenky některých lidí však večer již propukly naplno oslavy doprovázené zpěvem a slavnostními průvody za účasti spolků. Kromě toho zaznívaly také nadšené projevy zástupců obce a představitelů jednotlivých politických stran. Oslavy v Hrabové pokračovaly až do večera 31. října.⁵⁷ Poté již následovaly první skutečné dny života v nové republice.

5.1.3. První republika

Poprvé v rámci samostatného Československa zasedal hrabovský obecní výbor v listopadu 1918, a to ve starém složení. To, že obecní výbor setrval ve stejném složení, v jakém se nacházel při vypuknutí války, umožnil především fakt, že ani jeden z jeho členů se nehlásil k německé národnosti, a proto nebylo nutné

⁵⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 181.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Obecním sluhou byl František Řeha. Údajně se svého úkolu zhostil s takovým nasazením, že ještě než prošel celou obec, ztratil hlas a musel jej zastoupit jeho syn. Tamtéž.

⁵⁷ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 40.

přistoupit k personálním změnám.

Z politického hlediska znamenaly velmi důležitý mezník obecní volby, které proběhly roku 1919. Tyto volby, byť nešlo o volby parlamentní, měly v celostátním měřítku velký význam, a to hned z několika důvodů. Především šlo o jejich silně demokratický princip, jímž se tyto volby odlišovaly i od voleb v řadě vyspělých, evropských, demokratických států. Volební právo získali všichni občané Československa. Na jejich národnost nebo stav se nehledělo. Naprosto převratným se stalo přiznání volebního práva také ženám, což se stalo poprvé v naší historii.⁵⁸ Důležitost obecních voleb spočívala pro občany také v tom smyslu, že zasahovaly v řadě případů do jejich života mnohem bezprostředněji a přímočařeji než volby parlamentní. To ostatně vyplývá se samotné logiky věci.

Kromě toho měly tyto volby přinést demokratické principy do obecních samospráv, k čemuž také došlo a je jasné, že v důsledku těchto voleb se realizovaly změny jak v obecních, tak také v městských zastupitelstvech. Nicméně volby se staly také nástrojem k posouzení politických poměrů v zemi. V tomto smyslu nahrazovaly volby parlamentní.⁵⁹

Termín konání voleb do obecních zastupitelstev připadl na 15. června.⁶⁰ V Hrabové vznikly pro účel těchto voleb dvě kandidátní listiny. První patřila sociální demokracii,⁶¹ druhou tvořily spojené občanské strany. Stejně jako v celorepublikovém měřítku zvítězila i v Hrabové sociální demokracie. Konkrétně bylo za sociální demokraty zvoleno 23 členů, za občanské strany pak členů sedm.⁶² Zlomové byly tyto volby také proto, že do Hrabovského zastupitelstva usedly poprvé

⁵⁸ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 70 an.

⁵⁹ Tamtéž, s. 71.

⁶⁰ Tamtéž, s. 69.

⁶¹ Československá sociálně demokratická strana dělnická. BARTOŠ, Josef — TRAPL, Miloš: *Československo 1918–1938. Fakta, materiály, realie*. 2. vyd. Olomouc 1994, s. 76.

⁶² AMO, *Pamětní kniha*, s. 9–10.

v historii dvě ženy.⁶³

Starosta Antonín Adámek odmítl znovu kandidovat do úřadu. Své rozhodnutí odůvodnil jednak vyčerpaností a jednak odlišnými politickými názory, které se již neshodovaly s politickými názory většiny hrabovských občanů. Následovat měl tedy rekurs. Před jeho vyřízením složil Antonín Adámek svůj úřad do rukou třetího radního, Františka Kaloče. Rekurs byl ovšem zamítnut a konaly se volby představenstva, v nichž získal starostenský mandát sociální demokrat Čeněk Žáček.⁶⁴

V dubnu roku 1920⁶⁵ se republika dočkala prvních parlamentních voleb. Jejich výsledky oproti obecním volbám z předešlého roku nikterak nepřekvapily. Opět zvítězila sociální demokracie, přičemž na území Čech, Moravy a Slezska obdržela celkem 1 080 079 hlasů.⁶⁶ V Hrabové přišlo k volbám do Národního shromáždění 992 z možných 1 088 voličů, přičemž volba probíhala na základě vázaných kandidátních listin. Velkou většinu hlasů v obci obdrželi sociální demokraté, konkrétně 650 hlasů. Ostatní strany dostaly v porovnání se sociálními demokraty nepatrné počty hlasů. Pro ilustraci, druzí skončili lidovci⁶⁷ s 97 hlasy a třetí agrárníci⁶⁸ s 84 hlasy.

⁶³ AMO, *Školní kronika*, s. 217.

⁶⁴ Ten ještě během svého funkčního období odstoupil z funkce a nahradil jej Ludvík Duhan, taktéž sociální demokrat. AMO, *Pamětní kniha*, s. 10.

⁶⁵ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 125 an.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Československá strana lidová. BARTOŠ, J. — TRAPL, M.: *c. d.*, s. 75–76.

⁶⁸ V této době Republikánská strana československého venkova. Tamtéž, s. 81.

5.2. Vojská situace

5.2.1. Počátek války

Výstřely, které vyšly z pistole Gavrila Principa 28. června 1914 v Sarajevu, připravily o život rakousko-uherského následníka trůnu, arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este spolu s jeho chotí Žofíí. Samotný příslušník tajné mládežnické organizace Mladá Bosna⁶⁹ netušil, že tato střelba zažehne knot dosud nevídaného a nepředstavitelného konfliktu, na jehož konci se zcela změní mapa Evropy a v drtivé většině případů se naprosto změní životy lidí.

Dne 26. července 1914 provedlo Rakousko-Uhersko částečnou a za dva dny úplnou mobilizaci, přičemž oficiálně vypovědělo válku Srbsku. V rychlé reakci začalo mobilizovat také Rusko, na něž se Srbsko obrátilo s žádostí o podporu. Tak byla již započata cesta k prvnímu celosvětovému konfliktu.⁷⁰

Hrabovou zasáhly události přímo spojené s válkou 31. července 1914. V ten den přijel ve čtyři hodiny odpoledne do Hrabové komisař z moravského hejtmanství, který automobilem přivezl velké množství vyhlášek o všeobecné mobilizaci a také předpisy určené obecnímu starostovi. Nařídil okamžité zveřejnění vyhlášek a starostovi přečetl v přítomnosti četníka jeho povinnosti.⁷¹

⁶⁹ KVAČEK, R.: *c. d.*, s. 19 an.

⁷⁰ Tamtéž, s. 30.

⁷¹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 153.

5.2.2. Úloha obce při mobilizaci

Efektivní a rychlé provedení mobilizace na úrovni obcí, jakožto základních územně-správních jednotek, bylo pro funkčnost celého tělesa c. a k.⁷² armády naprosto klíčové. Skutečnost, že po celou dobu války dokázala účinně působit a bojovat, přinejmenším mírně udivuje při poměrně značné organizační složitosti rakousko-uherských vojsk. Kořeny této organizační složitosti, která zapříčinila táhlé rozpory jak rakouských, tak i uherských politických garnitur, sahají až do roku 1868,⁷³ kdy došlo ke schválení kompromisního branného zákona. Podle něj byla základní organizace rakousko-uherské branné moci následující.

Říšskému ministerstvu války bylo podřízeno společné c. a k. vojsko⁷⁴ a válečné námořnictvo. Kromě toho vznikly další tři složky rakousko-uherských ozbrojených sil, které měly teritoriální charakter. Jednalo se o c. k.⁷⁵ zeměbranu, tzv. „Landwehr“,⁷⁶ dále k. u.⁷⁷ zeměbranu, tzv. „Honvédség“⁷⁸ a chorvatsko-slovinskou zeměbranu, tzv. „Hrvatsko Domobranstvo“.⁷⁹ Zeměbrany spadaly pod kompetence ministerstev zemské obrany, rakouská pod rakouské, uherská a chorvatsko-slovinská pak pod uherské. Kromě toho existovala ještě domobrana, a to c. k. domobrana, tzv. „Kaiserlich-königliches Landsturm“⁸⁰ a k. u. domobrana, tzv. „Magyar király Népfelkelo“.⁸¹ Domobrana tvořila náhradní zálohu a k jejímu aktivování docházelo pouze v případě války. Je nasnadě podotknout, že vojenská hodnota domobran byla velmi nízká. Právě v domobraně zpravidla končili

⁷² Císařského a královského.

⁷³ PERNES, Jiří a kol: *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526–1918*. Praha 2003, s. 307.

⁷⁴ Pozemní.

⁷⁵ Císařsko-královskou.

⁷⁶ PERNES, J. a kol: *c. d.*, s. 307 an.

⁷⁷ Královskou uherskou.

⁷⁸ PERNES, J. a kol: *c. d.*, s. 307 an.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ JUNG, Peter: *The Austro-Hungarian Forces 1914–18*. Oxford 2003, s. 4.

⁸¹ Tamtéž.

seminaristé, učitelé, prvorození synové ze statků a obecně také muži s nižší zdravotní klasifikací.⁸²

Ke zdárnému mobilizování mužstva na obecní úrovni byl závazný „Návod pro obce ku provedení mobilisace“.⁸³ Ten vznikl v rámci Nařízení ministerstva zemské obrany ze dne 1. června 1903, přičemž vydalo jej v Brně téhož roku c. k. moravského místodržitelství. Návod je velmi cenným pramenem, neboť poskytuje velmi podrobné instrukce k tomu, jak se měla, podle rakousko-uherského aparátu, co nejefektivněji provést mobilizace na úrovni obce. Obsah návodu zahrnoval celkem pět částí a navíc tzv. „vzorce“,⁸⁴ tedy vzory některých dokumentů. V rámci prvních čtyř ze zmíněných pěti hlavních částí byly obsaženy jednak obecné instrukce týkající se mobilizace, tj. jaká je vůbec úloha obce na spolupůsobení při mobilizaci, a dále pak již konkrétnější pokyny týkající se mobilizace neaktivního mužstva, vyzvání a svolání domobrany a také záležitostí stran koní. Pátá část nesoucí název „Ustanovení zvláštní“⁸⁵ se věnovala otázce úlohy dělnictva.

Pokud se jedná o formální náležitosti spolupůsobení obcí při mobilizaci, je třeba říct, že obce v tomto směru prakticky bezpodmínečně podléhaly správě okresních politických úřadů. Příkazy těchto úřadů musely obce poslouchat a náležitě a přesně provádět. V nezbytných případech, pokud na úrovni obce vznikly určité důvodné pochybnosti, měly se obce na okresní úřady obrátit s žádostí o upřesnění či další pokyny. Za patřičné provedení stanovených instrukcí nesl osobní zodpovědnost starosta obce, případně jeho zástupce.

Velmi důležité také bylo, aby obec měla již v době míru vypracovaný jakýsi časový itinerář úkolů, které je třeba vykonat. Tuto nezbytnost nelze považovat

⁸² PERNES, J. a kol: *c. d.*, s. 307–308 an.

⁸³ AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20b, *Návod pro obce ku provedení mobilisace* (dále jen *Návod ku provedení mobilisace*).

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

za pouhé byrokratické nařízení, nýbrž nutnost vycházející z logiky věci. Poměrně velké množství úkonů muselo být během mobilizace vykonáno ve velmi krátkém čase. Samozřejmě, že úkony nemohl vykonávat pouze starosta obce. Proto další instrukce nabádaly již v mírové době k určení obecních funkcionářů. Tím se mělo zajistit rozdělení jednotlivých úkolů mezi více osob za účelem co možná největšího urychlení celého procesu. Tito pomocníci, nebo přesněji řečeno „důvěrníci“,⁸⁶ měli být vybíráni, pokud možno, z okruhu lidí osvobozených od vojenské služby. Nicméně v návodu byla ošetřena problematika vojenské služby obecních funkcionářů také jinak. Starostové a funkcionáři, kteří náleželi buďto přímo pod vojsko, nebo zemskou obranu, měli setrvat ve svých civilních funkcích podle potřeby do 15. až 26. mobilizačního dne. Analogicky obdobní příslušníci domobrany nemuseli domobraneckou službu nastoupit do 15. dne od vyzvání a svolání domobrany. Tyto úlevy se neděly nekontrolovaně. Dohlížel na ně opět příslušný politický okresní úřad, který měl zajistit, že úlevová opatření budou trvat pouze po dobu, kdy příslušné osoby jsou v dané úřední funkci a především, kdy jsou zaznamenány jako osoby spolupodílející se na mobilizačních úkolech.

Bezprostředně po vyhlášení mobilizace se v Hrabové ustavila válečná komise, jež si rozdělila úkoly. Válečná kancelář byla zřízena v jedné z přízemních tříd v budově staré školy. Do kanceláře se umístila dočasně také telefonní ústředna.⁸⁷ Osazenstvo kanceláře tvořil starosta, dále jeho náměstek, toho času Jan Piskoř, a učitel Štěpán Němec. V rámci této kanceláře probíhalo provádění úkolů spjatých s mobilizací. Nicméně kancelář působila také jako instituce pro obyvatelstvo obce. Lidé sem přicházeli s nejrůznějšími ohlášeními, dotazy, prosbami a žádostmi, stížnostmi apod. Dále se zde přihlašovaly zejména ženy, ale i jiné osoby, které měly

⁸⁶ AMO, *Návod ku provedení mobilisace*.

⁸⁷ Na podzim roku 1914 byla pořízena telefonická stanice na poštovním úřadě. AMO, *Pamětní kniha*, s. 157.

podle zákona z roku 1912 nárok na válečnou vyživovací podporu. Také se zde vydávaly legitimace nezbytné pro prakticky jakoukoli cestu z obce. Každý člověk mající v plánu cestu, třebaže pouze do sousední obce, si musel opatřit legitimaci obecního úřadu, kterou se musel prokázat při případné kontrole vojenskou patrolou, kterých v té době hlídkovalo v kraji velké množství, a to především za účelem chytání dezertérů.

Primárně pro účely potírání případné dezerce byla v Hrabové vytvořena „domobranecká hlídka“.⁸⁸ V souladu s vyhlášenou mobilizací se na Hrabovskou četnickou stanici dostavilo dvacet vojínů-domobranců. Na stanici tito domobranci nafasovali vojenské stejnokroje a pušky. Není bez zajímavosti, že jak stejnokroje, tak výzbroj byla na c. k. četnické stanici připravena již od podzimu 1913,⁸⁹ nicméně vše se drželo v naprosté tajnosti před místním obyvatelstvem. Z domobranců se tak stala vojenská stráž pod velením „c. k. četnického strážmistra Antonína Hotového“,⁹⁰ přičemž pole její působnosti zahrnovalo nejen samotnou Hrabovu, ale rovněž sousední Hrabůvku. Krom pátrání po dezertérech, patřila k náplni práce domobranecké hlídky kontrola legitimací cestujících,⁹¹ dále pochůzky po komunikacích jak v Hrabové, tak i v Hrabůvce a také strážní služba u pošt v obou obcích. Domobranecká hlídka byla později rozpuštěna⁹² a mužstvo roztríděné podle schopnostních tříd bylo odesláno buďto na hlídky jinam, případně na frontu.⁹³

⁸⁸ AMO, *Pamětní kniha*, s. 157—158.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Postupně byla zrušena nutnost legitimací a byla dána volnost průchodu. Pro cestující vlakem byl ovšem předpis o legitimacích zachován, a dokonce ztřísněn.

⁹² Zajímavý byl osud místního hostinského Felixe Dvorského, jenž po rozpuštění hrabovské domobranecké hlídky skončil jako četař německé armády, s níž se účastnil bojů na západní frontě, u Verdunu.

⁹³ AMO, *Pamětní kniha*, s. 158.

5.2.3. Lazaret

Ihned na počátku války padlo rozhodnutí zřídit v Hrabové lazaret pro raněné. Toto rozhodnutí vzešlo ze snah „Červeného kříže“.⁹⁴ Iniciativu o zřízení lazaretu lze pochopit, neboť v záležitostech dobrovolné péče o raněné vojáky a důstojníky se v rámci Rakouska-Uherska angažovala právě společnost rakouského Červeného kříže,⁹⁵ která také velmi úzce spolupracovala s vojenskou správou. Systém dobrovolné péče o raněné zahrnoval také přispívání finančními prostředky na ně. Peněžní prostředky určené raněným a nemocným měly být zasílány přímo společnosti Červeného kříže ve Vídni, popřípadě jednotlivým zemským či odbočným spolkům společnosti. K usnadnění činnosti společnosti Červeného kříže udělil ministr vnitra a ministr zemské obrany pokyny politickým zemským správcům. To mělo krom usnadnění činnosti Červeného kříže také napomoci přístupu nejširších vrstev obyvatelstva k němu.⁹⁶

Fakticky došlo ke zřízení lazaretu 23. srpna 1914,⁹⁷ přičemž zřizovatelem byl místní Sbor dobrovolných hasičů, který lazaret zřídil na vyzvání „Jednoty hasičské Markrabství moravského“,⁹⁸ a umístil jej do budovy školy. Sbor ve spolupráci s občanstvem nashromáždil postele se slamníky, podhlavce z peří, dále plachty, pokrývky, spodní prádlo a také obvazový materiál. Prostorům lazaretu byla vyhrazena jedna z přízemních učeben školy. Základ zařízení tvořilo 15 postelí, kromě toho také další vybavení jako židle, stoly, umyvadlo atd. Budova školy byla v důsledku přítomnosti lazaretu také řádně označena na střeše typickým bílým praporem s červeným křížem. Správu lazaretu vykonával místní učitel Štěpán Němec

⁹⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 159.

⁹⁵ V jeho čele stál prezident společnosti, Rudolf hrabě Abensperg-Traun.

⁹⁶ AMO, fond Římskokatolický farní úřad v Hrabové, kart. 1, inv. č. 74, *Provolání* (dale jen *Provolání*).

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

s chotí a za hasičský sbor Jan Mutina. Lze říct, že ve správních záležitostech se nejvíce angažoval Štěpán Němec, neboť právě on vedl záznamy o dodávkách potravin i o raněných. K sanitní službě, jako ošetřovatelek raněných, bylo vycvičeno několik příslušnic Sokola.⁹⁹ Druhý, menší lazaret¹⁰⁰ byl zřízen na hrabovské faře. Jeho vedení se ujal farář Josef Řezáč.¹⁰¹

První ranění se do hrabovského lazaretu dostali 10. září 1914 a nutno říct, že vzbudili v obci velkou vlnu vzrušení. Povozy, které měly raněné přivést, očekávali lidé s velkým napětím a netrpělivostí. Z pramenů se dovídáme o prvních raněných, kteří byli po svém příjezdu ještě téhož dne „po večeri pohoštění od obecnstva ovocem a cigaretami“.¹⁰² Je vcelku pochopitelné, že ranění v obci museli zapůsobit jako atrakce. Pro poměrně malou obec to znamenalo něco nového, vzrušujícího. Tento stav však neměl dlouhého trvání. Ne snad, že by o další raněné nebylo dobře postaráno, ale postupně pohled na raněného vojáka se pro obyvatelstvo stal naprosto běžnou, každodenní záležitostí. Podle záznamů ve farní kronice „konečně i těžce zmrzačený voják vlekoucí se ulicemi zevšedněl docela“.¹⁰³

Později byly oba hrabovské lazarety zrušeny, a to v důsledku zřízení ubikací pro raněné v Moravské Ostravě, které byly kapacitně větší a dostačující. Celkem se v Hrabové vystříдалo 57 raněných a sluší se poznamenat, že příkladná činnost lazaretu byla oceněna. Starosta hasičského sboru, Jan Vogt, obdržel stříbrnou medaili za zásluhy, Jan Mutina pak medaili bronzovou. Poslední ranění opustili hrabovské lazarety 10. května 1915. Poslední přípis o zrušení lazaretu byl do Vídně a také do Brna zaslán 6. července 1915.¹⁰⁴

⁹⁹ Byly to: Anna Žrautová, Emile Rašková, Aloisie Maluchová, Hermína Tománková.

¹⁰⁰ Oproti prvnímu disponoval lazaret na faře pouze pěti postelemi.

¹⁰¹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 159.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 31.

¹⁰⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 160.

5.2.4. Šíření zpráv, cenzura a sledování nálad

Kromě oficiálních zpráv se mezi obyvatelstvem šířily různé fámy a zvěsti. Již záhy po vypuknutí války se tak rozšířily poplašné zprávy o jakýchsi francouzských automobilech, které údajně měly do Ruska převážet zlato. Proto byly také všechny automobily projíždějící přes obec zastavovány a kontrolovány. Hrabovští dokonce připravili vůz s pískem opatřený řetězem, jímž chtěli zatarasit cestu automobilům, které by odmítly zastavit.¹⁰⁵

Cenzura rakousko-uherského aparátu se zaměřovala nejen na písemnosti vzniklé doma, ale také na dopisy vojáků z fronty. Ty, jež byly uznány jako nevyhovující, do místa určení ani nedošly.

Také nálada obyvatelstva se stala předmětem zájmu příslušných úřadů. Při nedělních mších musela být v kostele zpívána k podpoře loajálních nálad rakouská státní hymna.¹⁰⁶ Mezi obyvatelstvo nasazoval státní aparát rovněž konfidenty,¹⁰⁷ jejichž úkolem bylo podávat zprávy a hlásit případy protirakouských tendencí. Lidé, na něž padlo podezření z málo vlasteneckého cítění,¹⁰⁸ vyšetřovalo četnictvo či policie. K osobní odpovědnosti za smýšlení obyvatelstva byl hnán v řadě případů přímo starosta obce, přičemž postihování hrozilo nejen konkrétním jednotlivcům, ale mohlo zasáhnout obec jako celek, kupříkladu rekvisicí dobytka. Mezi nástroje potírání neloajálního smýšlení patřilo také odnětí přidělu potravin.¹⁰⁹ Významně vzrostl počet zatčených i podezřelých od roku 1916, což zapříčinila především zhoršující se situace v zásobování, a tedy zvyšující se nedostatek potravin. Velezrádných řečí tudíž přibývalo a starosta Adámek musel v řadě případů vyvíjet

¹⁰⁵ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 31.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 35.

¹⁰⁷ Policejní informátoři.

¹⁰⁸ V tomto kontextu je myšleno prorakouského.

¹⁰⁹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 162.

velmi značné osobní úsilí, aby zadrženým „delikventům“ pomohl. Na vlastní zodpovědnost proto vyplňoval „červené dotazníky“,¹¹⁰ které měly dokázat loajální vlastenecké chování zadržených. Dokonce samotný starosta Adámek stanul na konci roku 1917¹¹¹ před válečným soudem v Moravské Ostravě a za jeho propuštění musel dokonce intervenovat okresní hejtman.

5.2.5. Hrabovští na frontě

Z Hrabovských, kteří bojovali v první světové válce, zahynulo, ať již na frontě, v zajetí či v lazaretech na následky utrpených zranění, případně nemocí, prokazatelně celkem 30 mužů.¹¹² Do zajetí upadlo 23 mužů.¹¹³ Většina padlých z Hrabové našla svou smrt na bojištích v Polsku. Není bez zajímavosti, že jeden z hrabovských mužů, kteří narukovali a padli, působil dokonce jako pilot.¹¹⁴

Někteří sloužili v průběhu války také v československých legiích, a to jak v Rusku, tak také v Itálii a Francii.¹¹⁵ Celkem do legií vstoupilo 14 obyvatel Hrabové, z nichž deset bojovalo v legiích ruských, tři v italských a jeden ve francouzských.¹¹⁶

¹¹⁰ AMO, *Pamětní kniha*, s. 164.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Hrabovská pamětní kniha se zmiňuje ještě o čtyřech dalších mrtvých. Nicméně v jejich případě není úmrtí s jistotou prokázáno. Viz přílohy, tabulka č. 1.

¹¹³ Viz přílohy, tabulka č. 2.

¹¹⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 165.

¹¹⁵ Viz přílohy, tabulka č. 3.

¹¹⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 166.

5.2.6. Konec války a poválečné období

Vojenský element zůstal v Hrabové přítomen i po státním převratu. Bezprostředně po vyhlášení Československé republiky vyvstaly otázky, jak se k této situaci postaví rakouská vojenská posádka dislokovaná zejména v průmyslových obcích ostravsko-karvinského revíru.¹¹⁷ Přímo v Hrabové se v té době vojáci nenacházeli, nicméně případná reakce mohla hrabovské obyvatelstvo zasáhnout. Strach z vojenského zásahu sice přehlušily oslavy vzniku samostatného státu, ovšem definitivně opadlo nebezpečí až 1. listopadu 1918, kdy se oddíl československého vojska vedených setníkem Běhalem podařilo sesadit gen. Brandstättera, náčelníka městské posádky, stejně jako gen. Neumanna, zástupce krakovského vojenského velitelství pro ostravsko-karvinský revír, a podařilo se odzbrojit třítisícovou posádku.¹¹⁸

Ponecháme-li pak stranou občany Hrabové, kteří se vraceli ze zajetí a z legií, dotkly se Hrabové vojenské záležitosti v podstatě ještě ve dvou směrech, a to jednak během maďarského vpádu na Slovensko¹¹⁹ a také během sporu o Těšínsko.

Již v únoru 1919 se několik hrabovských obyvatel přihlásilo k dobrovolným sokolským praporům.¹²⁰ Bohužel neznáme přesný počet hrabovských dobrovolníků, ale ze školní kroniky víme, že se úspěšně přihlásili čtyři místní učitelé. Počet hrabovských dobrovolníků pak ještě stoupl bezprostředně po maďarském květnovém vpádu na Slovensko.

Konflikt o Těšínsko se v Hrabové projevil nejvíce v letech 1919 a 1920.¹²¹ Nároky na Těšínské Slezsko, jak se sporné území nazývalo, si činily oba nově

¹¹⁷ BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 269 an.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 270.

¹¹⁹ Je zde myšlen vpád z května 1919. KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 47 an.

¹²⁰ AMO, *Školní kronika*, s. 217—218.

¹²¹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 166; Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 44.

vzniklé státy, a to jak Polsko, tak Československo. Pro Hrabovou to znamenalo především fyzickou vojenskou přítomnost v obci. Již na jaře 1919 zde došlo k umístění posádky horského dělostřelectva¹²² disponující dvěma houfnicemi. Vojenských jednotek se ovšem na v Hrabové vystřídal více. V květnu 1920¹²³ byly v obecní márnici, v blízkosti hrabovského hřbitova, uskladněny dělostřelecké granáty a místo pak střežila vojenská hlídka. Granáty zde zůstaly uskladněny až do listopadu 1920. Na jaře roku 1920 se v obci vystřídaly dvě vojenské jednotky,¹²⁴ které hlídaly lávku přes řeku Ostravici mezi Hrabovou a sousedním Vratimovem a zároveň tak držely dozor nad plebiscitním územím.

Dne 27. září 1919 přijaly dohodové mocnosti rozhodnutí o plebiscitu, jenž měl rozhodnout, komu připadne Těšínsko. Klidný a řádný průběh plebiscitu měla garantovat přítomnost italských a francouzských vojsk, která celé plebiscitní území obsadila.¹²⁵

Hrabovou ovšem případný plebiscit nemohl ohrozit ani v tom smyslu, že by se v případě jeho realizování stala pohraniční obcí. Sousední Vratimov leží z části na moravské straně a z podstatně větší části na straně slezské, ovšem je velmi nepravděpodobné, že by se Vratimov díky plebiscitu stal součástí Polska. Ve Vratimově sice žila polská menšina, nicméně ne natolik silná, aby mohla rozhodnout o jeho připojení k Polsku. Z celkových 2 349 obyvatel Vratimova v roce 1910 bylo 2 070 české a 153 polské národnosti. V roce 1921 byl tento poměr již 2 074 Čechů na pouhých šest Poláků.¹²⁶

K plebiscitu ovšem nedošlo. Dne 28. července 1920 padlo v Paříži rozhodnutí

¹²² Jednalo se o část horského dělostřeleckého pluku č. 256.

¹²³ AMO, *Pamětní kniha*, s. 166; Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 44.

¹²⁴ Šlo o pluk č. 31, který byl vystřídán plukem č. 40.

¹²⁵ BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 270 an.

¹²⁶ BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XV. *Okresy: Frýdek-Místek, Český Těšín* (dále jen *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XV.). Olomouc 2000, s. 72.

o rozdělení Těšínska¹²⁷ bez plebiscitu.¹²⁸

¹²⁷ Do dnešních státních hranic.

¹²⁸ BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 270 an.

5.3. Hospodářská situace

5.3.1. Situace před válkou

Před tím, než bude nastíněna hospodářská situace Hrabové v době válečné a prvních letech po válce, je potřeba zmínit několik skutečností, které ekonomickou situaci Hrabové v daném případě ovlivnily. Především je důležitý fakt, že Hrabová v době, o níž pojednává tato práce, již nebyla typickou zemědělskou vesnicí. Na konci 16. století¹²⁹ bylo na katastru obce založeno velké množství rybníků. Rybníkářství se tak stalo nezanedbatelnou součástí ekonomiky nejen obce, ale celé oblasti až do počátku 20. století,¹³⁰ kdy se začalo s postupným vysoušením rybníků. Již v osmdesátých letech 19. století¹³¹ je možné vidět počátek přeměny Hrabové v příměstskou obec. Přímo v obci sice nebyl rozvinut průmysl,¹³² ovšem v době vstupu Rakouska-Uherska do války se již pouze malá část obyvatelstva živila v zemědělství. Daleko větší část obyvatel Hrabové pracovala v průmyslu, konkrétně buď v ostravských průmyslových podnicích, případně také v ostravských dolech.

Celkově lze obec označit jako chudou. Hrabová postrádala obecní vodovod, což způsobovalo velké problémy s pitnou vodou, nebyla elektrifikována a neexistovalo ani stálé spojení se sousedním Vratimovem. Samozřejmě se nemůžeme zabývat hospodářskou situací v obci a přihlížet pouze k daným místním podmínkám. Zákonitě se zde musí projevit ekonomická situace a poměry celého státu.

¹²⁹ KORBELÁŘOVÁ, I. a kol.: *c. d.*, s. 17 an.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Jedinou výjimkou byl lihovar, který ovšem začal fungovat až v roce 1918. Tamtéž.

5.3.2. Válečné náklady

Obecně se dá konstatovat, že Rakousko-Uhersko nebylo připraveno na vedení déle trvajícího válečného konfliktu. Bezprostředně po vypuknutí války panoval všeobecně rozšířený názor, že válka bude krátká. Z tohoto důvodu nedošlo k přijetí detailnějších nebo rozsáhlejších hospodářských opatření a k pokrytí ekonomických nákladů na krátkou válku měla postačit pouze krátkodobá mimořádná opatření.

Obrovské náklady si vyžadovalo nejen zajištění fungování armády ve válečném stavu, ale stejně tak bylo potřeba zajistit prostředky na pomoc rodinám vojáků, kteří narukovali, pozůstalým či nemajetným a rovněž zajistit nezbytné životní potřeby obyvatelstvu. Celkové rakouské výdaje se během války vyšplhaly dle odhadů na 81–90 miliard rakouských korun.¹³³

S tím, jak se stále více ukazovalo, že válečný konflikt přece jen neskončí do několika měsíců, začalo být jasné, že se budou muset přijmout zásadnější opatření. Především se ukázala nemožnost financovat válečné i ostatní výdaje s pomocí běžných daní. Také v tomto případě se stát nejprve pokoušel získat chybějící finance zaváděním některých speciálních daní,¹³⁴ zvyšováním určitých stávajících daní¹³⁵ či aplikováním poplatků a přírážek.¹³⁶

Dalším zdrojem získávání finančních prostředků v době válečné se staly úvěry u cedulové banky. Výše těchto úvěrů narůstala poměrně značným tempem. Ke zpomalení onoho trendu došlo v letech 1915 a 1916, a to vlivem úspěchu třetího základního zdroje finančních prostředků, válečných půjček. Nicméně od konce roku 1916 se tempo nárůstu úvěrů opět zvýšilo, přičemž situaci ještě komplikovalo značné

¹³³ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 237 an.

¹³⁴ Např. daně z válečných zisků.

¹³⁵ Např. daně z destilátů.

¹³⁶ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 238 an.

vydávání inflačních bankovek.¹³⁷

Válečných půjček jakožto zdroje krytí nákladů spojených s válkou vypsál stát celkem osm.¹³⁸ Upisování půjček se projevilo pochopitelně také v Hrabové. První půjčka byla vypsána vládou v listopadu 1914,¹³⁹ poslední osmá pak v červnu 1918.¹⁴⁰ Nejvyšší částky se podařilo v případě Hrabové upsat při šesté a při osmé válečné půjčce. V prvním případě se jednalo o částku 20 000 korun,¹⁴¹ ve druhém pak 10 000 korun.¹⁴² Bylo by chybné domnívat se, že vyšší částky u některých půjček znamenají automaticky také vyšší finanční příjem pro stát. Podstatnou roli zde totiž sehrála inflace. Pokud by se vyjádřila hodnota poslední válečné půjčky v předválečném korunovém kurzu, pak by její hodnota dosahovala přibližně čtvrtiny sumy upsané během první a druhé půjčky.¹⁴³

5.3.3. Válečné zaměstnání

Jak opadla počáteční euforie z výhledu na krátké trvání války, začal se postupně život lidí, prakticky ve všech sférách, přizpůsobovat podmínkám vleklejšího konfliktu. Poté, co se nenaplnily prognózy, že nepřátele ústředních mocností budou poraženi do třech měsíců, začalo se přecházet na tzv. „trvalé válečné zaměstnání“.¹⁴⁴

Bezprostředně se toto opatření dotklo průmyslové výroby. Drtivá většina hutí a továren musela přejít na výrobu nejrůznějšího válečného materiálu, přičemž

¹³⁷ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 238–239 an.

¹³⁸ Tamtéž, s. 240.

¹³⁹ Tamtéž, s. 239.

¹⁴⁰ AMO, *Pamětní kniha*, s. 178.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 176.

¹⁴² Tamtéž, s. 178.

¹⁴³ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 239 an.

¹⁴⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 161.

největší nároky se kladly na výrobu dělostřeleckých granátů.¹⁴⁵ Nutnost kvalifikované pracovní síly se řešila vyreklamováním většího počtu dělníků z bojiště. Obdobně byli vyreklamováni také například horníci. Rovněž se zřizovaly tzv. „dělnické domobranecké pracovní batalliony“.¹⁴⁶ Tyto pomocné pracovní útvary spadaly pod vojenské velení a byly formovány především za účelem budování zákopů, drah, staveb mostů, dopravy materiálu apod., přičemž tyto úkoly měly být plněny jak na frontě, tak i v týlu. Příslušníci pomocných útvarů tvořili vsutku pestrou směsici. Ocitli se zde jak muži neschopní služby se zbraní, tak i muži vyřazení z armády a nechyběli zde ani civilisté ze zázemí.

Dělníci v továrnách dostali na výběr. Mohli buďto odejít, v tom případě ovšem následovalo prakticky nevyhnutelné narukování na frontu, nebo mohli zůstat pracovat v továrnách. V drtivé většině případů se dělníci rozhodli v závodech zůstat. To s sebou ovšem také přinášelo těžkosti, neboť tito dělníci byli vzati pod správu vojenské moci.¹⁴⁷ To v praxi znamenalo, že pokud takovýto dělník kupříkladu odmítl pracovat, pohlíželo se na to jako na akt vzpoury. V tom případě by následoval vojenský soud a potenciálně odsouzenému dělníkovi hrozila i smrt.

Válečné zaměstnání se netýkalo pouze dělníků v továrnách či horníků. Z armády byla propuštěna také řada učitelů, čímž mohl být zajištěn, alespoň v rámci možností, další průběh výuky ve školách.¹⁴⁸

Také se rozšířila činnost politických úřadů. Byl zřízen Válečný obilný ústav a také celá řada ústředí,¹⁴⁹ které napomáhaly s nejrůznější administrativní agendou. K obsazení těchto míst byl vyreklamován jednak nezbytný počet pracovníků ze služby v zázemí a také bylo přijato velké množství způsobilých ženských sil.

¹⁴⁵ Jednalo se především o granáty, šrapnely a bomby.

¹⁴⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 162.

¹⁴⁷ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 32.

¹⁴⁸ AMO, *Pamětní kniha*, s. 162.

¹⁴⁹ Tamtéž.

5.3.4. Zásobování po čas války

Problematika aprovizací obyvatelstva spadala poměrně dlouho pod správu různých resortů a samosprávných orgánů. V květnu 1916 proběhla první schůze Ministerské aprovizační komise, o něco později byl pak zřízen, jako součást ministerstva vnitra, Úřad pro výživu. Pravomoci obou institucí byly ovšem značně omezené. Teprve v listopadu 1916 byl dán podnět k založení Úřadu pro výživu lidu. Ten začal fungovat k 1. prosinci 1916 a jeho činnost se stala velmi přínosnou, ovšem nepodařilo se zcela vyřešit ani otázku rozdělování zásob mezi dvě části Rakouska-Uherska ani otázku spolupráce vojenské a civilní správy, byť tento nedostatek se pokoušel překlenout Společný zásobovací výbor zřízený v únoru 1917.¹⁵⁰

Ze zásadní části spadalo zásobování do správy samotných obcí.¹⁵¹ Z popudu starosty Adámka došlo v Hrabové hned na počátku války, v srpnu 1914,¹⁵² k založení pomocného válečného výboru. V čele výboru stanul samotný starosta Adámek, s nímž spolupracovalo několik dalších členů. Původní výbor měl celkem deset členů, nicméně personální obsazení i počet členů se v průběhu války měnil jednak podle toho, jak byli někteří členové povoláváni do zbraně, a také podle narůstajícího množství úkolů. Z hlediska návaznosti na obecní orgány byl od svého založení pomocný válečný výbor uznán jako „poradní sbor obecního představenstva v otázkách zásobovacích“.¹⁵³ Kromě toho uznalo obecní zastupitelstvo výbor jako dozorčí orgán v zásobovacích otázkách a také v otázce hospodaření se zásobovacím a podpůrným fondem.

V praxi pomocný válečný výbor, kromě přímé účasti na přerozdělování zásob potravin v rámci obce, přebral dohled také na statky rolníků, kteří narukovali, podílel

¹⁵⁰ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 246–247 an..

¹⁵¹ Tamtéž, s. 248.

¹⁵² AMO, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 10, *Zápisy ze schůzí pomocného válečného výboru*.

¹⁵³ Tamtéž.

se na rozšiřování nových opatření a nařízení a také držel dozor nad potřebnými rodinami a radil jim, jak co nejefektivněji hospodařit se státní podporou. Výbor se rovněž snažil potírat lichvu.

Trend, který s sebou válka přinesla, bylo vcelku pochopitelné zdražení základních potravin a jejich postupný nedostatek. To si vyžádalo zamezení volnému obchodu s potravinami a přechod na zásobování prostřednictvím přidělového systému. Každá obec dostávala potraviny podle přísných evidenčních výkazů o počtu obyvatelstva. Samotné přidělování potravin se dělo následujícím způsobem. Funkci základního orgánu pro distribuci potravin plnil hospodářský úřad, jenž byl v obci zřízen. Tomu byly podle počtu obyvatel obce přidělovány potraviny od nadřízeného hospodářského úřadu.¹⁵⁴ Obecní hospodářský úřad, v případě Hrabové suplovaný pomocným válečným výborem, následně přerozdělil obdržené zboží obchodníkům, u nichž si již odběratelé vyzvedávali „na lístky“ příslušné zboží.¹⁵⁵ Příděly se prováděly nejprve měsíčně, později každých čtrnáct dní a nakonec týdně.¹⁵⁶ Nepřidělovaly se pouze potraviny, ale také obuv, látky, obleky, svíčky, mýdlo, líh na pálení, zápalky či petrolej.¹⁵⁷ Kvalita těchto věcí se s postupující válkou pochopitelně měnila k horšímu.

Tento přidělový systém přinášel dva velmi úzce související problémy. Především postupně stále přibývalo případů, kdy avizované zboží nebylo vydáno, neboť příslušné zásoby se musely spěšně odesílat na frontu.¹⁵⁸ S tím pak souvisela stále narůstající a ve větší míře se objevující lichva, kdy chybějící potraviny se prodávaly pokoutně a pochopitelně za přemrštěné ceny.¹⁵⁹ Na částečnou obranu

¹⁵⁴ V případě Hrabové jím byl hospodářský úřad v Moravské Ostravě.

¹⁵⁵ AMO, *Pamětní kniha*, s. 167.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 163.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 167.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

obchodníků, kteří zboží prodávali pod rukou za přemrštěné ceny, se sluší poznamenat, že mnohdy ani neměli jinou možnost než tak učinit. Sami totiž jednak k získání takového zboží museli nezdědka vynakládat značné finanční prostředky a navíc riskovali odhalení, neboť pochopitelně takováto iniciativa nebyla legální.

Zásobování v době první světové války můžeme v případě Hrabové rozdělit na dvě základní etapy, přičemž předěl mezi nimi leží na konci roku 1916 a počátku roku 1917. V prvních dvou letech války probíhalo zásobování vcelku bezproblémově. Obec se velmi dobře zásobila prakticky vším, co potřebovala, a vykazovala dokonce přebytky. To umožňovalo kladně vyhovět žádostem okolních obcí o cukr, krupici či světlou mouku.¹⁶⁰ Část své spotřeby krylo obyvatelstvo Hrabové z místních obchodů a někteří¹⁶¹ odebírali zboží z Vítkovic, kde byly ceny nepatrně nižší.¹⁶²

Od roku 1915 se začalo s nuceným výkupem a rekvizicemi.¹⁶³ Ty se netýkaly jen produktů sklizně, ale také do značné míry kovů, ovšem s výjimkou železa, jehož byl dostatek.¹⁶⁴ Rekvírovaly se tak mosazné kuchyňské hmoždíře, zinkové okapové žlaby nebo měděné kliky od dveří. Rekvizice postihla dokonce zvony místního kostela sv. Kateřiny Alexandrijské a starosta i farář museli důrazně intervenovat, aby alespoň starý zvon z roku 1660 byl z rekvizic vyjmut.

Tuhá zima na přelomu let 1916 a 1917 zhoršila situaci. Ještě větší problém ovšem nastal na jaře, neboť ani v dubnu se pro chladné počasí a vydatné deště nemohlo začít s polními pracemi a jejich začátek se proto opozdil až na počátek května. Vzápětí ovšem následovalo velké sucho.¹⁶⁵ Tyto značně nepříznivé podmínky

¹⁶⁰ AMO, *Pamětní kniha*, s. 167.

¹⁶¹ V tomto případě se jednalo především o dělnictvo.

¹⁶² AMO, *Pamětní kniha*, s. 167.

¹⁶³ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 249 an.

¹⁶⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 163.

¹⁶⁵ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 33.

v kombinaci s postupující válkou nutně musely mít a také měly za následek nedostatek potravin a pochopitelně rovněž zvýšení jejich cen. Kromě potravin se již v této době projevuje také například obrovský nedostatek tabáku. V hospodách se začalo pivo točit pouze dva krát za týden. Prodej dobytka se povoloval pouze se svolením hejtmanství.

V zimě 1916/1917¹⁶⁶ došlo k rekvizicím sena, což mělo neblahé následky. Na jedné straně mělo vojsko na frontách stále značné množství koní, které bylo třeba živit, na druhé straně ovšem velmi suchý rok 1916 způsobil značný nedostatek sena. Obdobná situace se pak ze stejného důvodu opakovala v zimě 1917/1918.¹⁶⁷ Také během roku 1917 panovala, stejně jako v předcházejícím roce, velká sucha. To způsobilo znovu špatnou úrodu.¹⁶⁸ Navíc v létě 1917 se objevil drůbeží mor a nakažlivé nemoci vepřového dobytka, což vedlo k dalším ztrátám.¹⁶⁹

Rok 1918 byl již ve znamení v podstatě totální hospodářské krize. Celkově došlo v zemědělské výrobě k poklesu o přibližně 50% oproti mírovému předválečnému stavu. Ceny jakéhokoli zboží stejně jako inflace stále rostly.¹⁷⁰ Lidé kvůli hladu působili škody na polích a uchýlovali se ke krádežím.¹⁷¹ Při nedostatku potravin a astronomických cenách se tomuto jevu nemůžeme divit.

V průběhu celé války se také pořádaly různé sbírky. Nejednalo se při tom jen o vybírání drobných finančních prostředků, které měly pomoci zabezpečení nejpotřebnějších rodin. Šlo také kupříkladu o sbírky náhradního krmiva pro dobytek. Od roku 1916¹⁷² se také stále více projevovat nedostatek řádného oblečení a obuvi. Rovněž za účelem kompenzování tohoto nedostatku se sbíraly staré hadry, papír,

¹⁶⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 164.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 34.

¹⁶⁹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 164.

¹⁷⁰ ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 223 an.

¹⁷¹ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 40.

¹⁷² AMO, *Pamětní kniha*, s. 167.

a dokonce kopřivy.

5.3.5. Podpora rodin povolaných vojáků

Je zřejmé, že státní aparát si byl vědom těžkostí, jež válka přinese rodinám, jejichž členové museli narukovat na frontu. Pochopitelně zde fungoval institut státní podpory. Pokud se tedy příslušné rodiny staly potřebnými, dostávaly dávky ze státních prostředků podle zákona č. 237 ze dne 26. prosince 1912.¹⁷³ Nicméně samotná subvence nebyla dostačující a potřebné rodiny se musely spoléhat z nezanedbatelné části na pomoc z dobrovolných sbírek, které se za tím účelem pořádaly prakticky po celou dobu války. Poměrně překvapivý je ovšem fakt, že s těmito dobrovolnými sbírkami státní aparát dopředu počítal a spoléhal na ně. Svědčí o tom i provolání z 5. srpna 1914, v němž se říká: „Avšak obnos připadající v takovém případě oněm rodinám nedostačí vždy úplně. Ve mnohých případech bude příspěvek z prostředků, obecně dobrovolně darovaných k účelu tomu, velmi vítaným.“¹⁷⁴ Nicméně vznikaly i paradoxní situace, kdy si rodiny polepšily. Muži, jež propili téměř celou svou výplatu a rodině tak na živobytí mnoho nezůstalo, byli nyní pryč a jejich rodiny si tak finančně proti mírové době polepšily. Nutno říct těchto případů nebylo zásadně mnoho, ovšem vyskytly se.

Podpora potřebných rodin se v Hrabové pochopitelně také musela řešit prostřednictvím sbírek, které se v obci organizovaly po celou dobu války. Jako příklad lze uvést sbírku konanou bezprostředně po mobilizaci.¹⁷⁵ Byla vykonána sbírka, jejíž peněžní a naturální výnos byl okamžitě přerozdělen mezi nejpotřebnější rodiny. Zároveň se přijalo usnesení, že pokud by tyto prostředky nevystačily

¹⁷³ AMO, *Provolání*.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ AMO, *Pamětní kniha*, s. 170.

potřebným rodinám do doby, než dorazí také státní subvence, měly být potřebné prostředky uvolněny z chudinského podpůrného fondu.

5.3.6. Poválečná situace

Z hospodářského hlediska nebyla poválečná situace vůbec příznivá. To ostatně není žádný místní, ale naopak velmi rozsáhlý fenomén. Okamžitý přechod na volný obchod nebyl bezprostředně po válce možný, a proto stále fungoval přidělový systém.

Z hlediska zásobování nedošlo s koncem války ani s vyhlášením republiky k zásadním změnám. Obecní hospodářský úřad i nadále existoval a plnil svou funkci. Teprve v roce 1920¹⁷⁶ došlo v obci ke zřízení dělnického konzumu. Ten dodával dělnickému obyvatelstvu Hrabové, jehož byla většina, zboží přímo z dělnického velkonákupu. Služeb přerozdělování potravin tak nadále využíval zbytek obyvatel. Nad konzumem prováděl hospodářský úřad pouze dozorovou činnost.

Záhy po válce se také do Hrabové dostala pomoc ze zahraničí.¹⁷⁷ V rámci záštity Červeného kříže přišla kupříkladu zásilka obnošeného šatstva z Ameriky, které bylo rozděleno mezi nepotřebnější.

Jisté zlepšení situace nastalo až v roce 1921.¹⁷⁸ V září toho roku skončil přidělový systém a znovu se přešlo k volnému obchodu. Došlo také k poklesu cen potravin i jiného zboží, jako například oděvů. Nezanedbatelnou měrou přispěla také dobrá úroda. Některé sociální skupiny obyvatelstva se staly určitým způsobem zvýhodněnými. Chudí nezaměstnaní dostávali poukázky, za které si u obchodníků kupovali zboží. Rovněž také horníci požívali jistých výhod, konkrétně v tom smyslu,

¹⁷⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 167.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 163.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 169.

že dostávali v konsumech zboží levněji než dělníci.

Nicméně od roku 1921 ještě nelze hovořit o hospodářském rozkvětu. Československo se muselo stále potýkat s následky války. Průmyslová výroba vztahovaná pro srovnání vůči roku 1913 poklesla k roku 1920 o celou čtvrtinu. V roce 1921 sice došlo k vzestupu, ale hned v následujícím roce opět k poklesu. Oživení nastalo až v roce 1923 a hranici roku 1913 se podařilo překonat v roce 1924. Pro poválečné roky byla charakteristická také deflační politika. Sociální důsledky hospodářské deprese se projeví zejména v růstu nezaměstnanosti, který kulminoval na počátku roku 1923. Nezaměstnanost pak výrazně poklesla v roce 1924 v korespondenci s ekonomickým rozvojem.¹⁷⁹

¹⁷⁹ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 227–229 an.

5.4. Společnost

5.4.1. Demografická situace

Populační růst v Hrabové, jenž lze pozorovat přinejmenším od druhé poloviny 19. století, pochopitelně narušila první světová válka. To je ostatně jev typický a platící všeobecně. Zatímco k roku 1910 žilo v Hrabové 2 211 obyvatel, po sčítání lidu v roce 1921 to bylo pouze o 66 obyvatel víc, tj. 2 277. Pokud to srovnáme s nárůstem mezi lety 1900 a 1910, který činil 463 osob, nebo s mezidobím 1921–1930, kdy byl nárůst hrabovské populace shodný s intervalem let 1900–1910,¹⁸⁰ vidíme v období, jemuž se věnuje tato práce, citelný pokles růstového charakteru.

Obecně můžeme o Hrabové prohlásit, že se jak před válkou, tak během ní, tak i v poválečných letech jednalo o obec českou. Německá menšina zde nebyla nikterak výrazná. V roce 1910 zde žilo 49 obyvatel hlásících se k německé národnosti, v roce 1921 to již bylo 22 obyvatel.¹⁸¹ Rozhodně v Hrabové německá menšina neměla silnou pozici. To bylo dáno jednak tím, že obecní orgány byly již při vypuknutí války ryze české, a dále také tím, že drtivá většina hrabovských Němců žila v Závodí,¹⁸² čímž byli od vlastní Hrabové poněkud odseparováni. Přesto se však národnostní rozpory nevyhnuly ani Hrabové.

V roce 1920 se rozhořel územní spor týkající se právě výše zmíněného Závodí. Toto místo nacházející se v bezprostředním sousedství obce Vratimova sice leželo již za řekou Ostravicí, nicméně stále představovalo součást Hrabové. V září se proto občané žijící v Závodí rozhodli projednat myšlenku odtržení od Hrabové

¹⁸⁰ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XVI., s. 53.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² AMO, *Pamětní kniha*, s. 12.

a přiřčení k Vratimovu. Tento záměr byl podložen několika argumenty.¹⁸³ Jedním z argumentů se stala otázka školy. Závodí se mělo přiřčenit k Vratimovu, aby mohly být děti z tamějších rodin přijaty do nové vratimovské školy, která se měla zřídit. V opačném případě, by bylo nutné urgovat, aby Hrabová zřídila v Závodí pro místní děti samostatnou školu, neboť navštěvování stávající hrabovské školy bylo značně problematické z důvodu stálé absence stálého přechodu přes Ostravici.

Kromě toho Vratimov platil také nájem pro německou školu, kterou navštěvovaly i některé děti ze Závodí. Dále spadalo Závodí pod vratimovskou četnickou stanici a také pod vratimovskou faru. Rovněž většinu nákupů realizovali obyvatelé Závodí převážně ve Vratimově a poukazovali také na skutečnost, že je Hrabová vždy jaksi odstrkovala, což se projevovalo údajně zejména během války.

Všechny zmíněné argumenty v sobě ovšem nesly národnostní podtext. Iniciativa o odtržení Závodí vyšla totiž z řad německého obyvatelstva.¹⁸⁴ Fakticky měla být přiřčením Závodí k Vratimovu posílena německá pozice ve Vratimově, což mělo zároveň podpořit udržení německé školy ve Vratimově. Pravdou je, že ve Vratimově žila v porovnání s Hrabovou početnější německá menšina. Z celkových 2 349 obyvatel Vratimova v roce 1910 náleželo 112 k německé národnosti.¹⁸⁵

Odloučení chtiví obyvatelé Závodí žádali jako hranici řeku Ostravici. Obecní zastupitelstvo požadovalo v přípravném jednání jako hranici ostravsko-frýdlantskou dráhu. Nicméně k eskalaci tohoto sporu nakonec nedošlo, neboť obecní zastupitelstvo kompletně celý záměr odtrhnutí Závodí od Hrabové zamítlo.¹⁸⁶

¹⁸³ AMO, *Pamětní kniha*, s. 12.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XV., s. 72.

¹⁸⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 12.

Závěrem snad můžeme poznamenat, že počet Němců žijících ve Vratimově poklesl k roku 1921 při prakticky shodném počtu obyvatel na pouhých 48.¹⁸⁷

5.4.2. Bouře a sociální nepokoje

K prvním nepokojům došlo již na počátku roku 1915,¹⁸⁸ kdy dělníci zaměstnaní v dolech odmítali pracovat. Přestože zásobování bylo v této době ještě dostatečné, stěžovali si zmínění dělníci právě na nedostatečnou stravu a prohlašovali, že „při stravě, jakou mají, pracovat nemohou“.¹⁸⁹ Tento problém byl nakonec vyřešen zvýšením dávek potravin a také zvýšením mezd.

Podobné situace se opakovaly rovněž v roce 1916. Naplno ovšem nepokoje propukly v roce 1917. Bouře zasáhly celé Ostravsko a přirozeně také Hrabovou. Při jednom incidentu, došlo v Hrabové dokonce ke střelbě do lidí a zásah si vyžádal pět lidských obětí. Na mnoha místech se nenávist a hněv lidí obrátily proti Židům,¹⁹⁰ což koresponduje se zvyšujícími se antisemitistickými náladami té doby.

V důsledku těchto událostí byla na Ostravsku v průběhu roku 1917 posílána vojenská posádka. Povoláni sem byli dokonce husaři, z nichž oddíl o síle asi třiceti mužů, pod vedením „ritmistra Milana Stojanova“¹⁹¹ byl po krátký čas dislokován také v Hrabové.¹⁹²

Problémy a nepokoje pokračovaly i v následujícím roce. Dne 10. července 1918 se hrabovští učitelé zapojili do protestní manifestace moravského učitelstva.¹⁹³

¹⁸⁷ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XV., s. 72.

¹⁸⁸ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 35.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 34.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 35.

¹⁹² V místní farní kronice můžeme nalézt stížnost na jejich příšerný zpěv při bohoslužbách, během nichž nejen že zpívali falešně, ale také zcela jinou píseň než měli. Tamtéž.

¹⁹³ AMO, *Školní kronika*, s. 206.

Ta se konala ve spolupráci s Ústředními spolky, českým a německým, v důsledku kritických finančních podmínek učitelů i celkově velmi špatné situace ve školství. Příčinou byla velká drahota¹⁹⁴ a nedostatek základních potřeb, včetně uhlí ve školách. Problém drahoty vyvolaly v případě učitelů jejich nízké mzdy, které nedokázaly pokrýt náklady na základní potřeby. To měl kompenzovat tzv. nákupní přídavek a pro rok 1918 také přídavek drahotní. Nicméně tato přislíbená finanční výpomoc učitelstvu nebyla řádně vyplácena. Manifestace proběhla tak, že na jeden den byla ve školách odvolána výuka a do sídla okresního hejtmanství byla svolána protestní manifestační schůze. Té se zúčastnili zástupci z řad učitelů, dále představitelé c. k. okresní školní rady, několik poslanců, předsedové místních školních rad a starostenský sbor. Nutno říct, že manifestace nezůstala bez odezvy. Příslušní činitelé začali v reakci na nátlak jednat a urychlili přislíbenou výpomoc. Došlo také ke zviditelnění celého problému, protože se o něj začal zajímat a hodně o něm informovat tisk, a rovněž úřady začaly vyvíjet úsilí pro řešení napjaté situace.

Hladové nepokoje pokračovaly i po válce. Již na počátku listopadu 1918 zasáhly Moravskou Ostravu.¹⁹⁵ Jen stěží bychom si mohli představit, že by se tyto nepokoje Hrabové nedotkly, přestože konkrétní informace o nich v pramenech k dějinám Hrabové nemáme. Posledním příkladem bouřlivých událostí, jež máme doloženy v pramenech týkajících se Hrabové, byla stávka tramvajových konduktérů v roce 1919, kteří požadovali zvýšení platů.¹⁹⁶

Charakter stávek se na prahu dvacátých let změnil. Do roku 1920 se stávkovalo především za zvýšení mezd, ovšem od roku 1921 hovoříme již o tzv. obranných stávkách majících za úkol bránit dosažené mzdy. Stávek sice

¹⁹⁴ Ve školní kronice se hovoří až o 50 násobném zdražení životních potřeb oproti předválečnému stavu. AMO, *Školní kronika*, s. 206.

¹⁹⁵ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 56 an.

¹⁹⁶ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 41.

po roce 1920 rapidně ubylo, nicméně nevymizely. Staly se mnohem lépe organizované, zejména za přispění odborových svazů a odborových centrál. Známa je příkladně generální stávka horníků z roku 1922 či stávka dělníků z velkého množství závodů z téhož roku. Stávky probíhaly, dokonce ještě s větší intenzitou, i v roce 1923, kdy již nastupovalo hospodářské oživení.¹⁹⁷ Vezmeme-li v úvahu fakt, že většina obyvatel Hrabové byla zaměstnána v ostravských dolech či průmyslových podnicích, pak se jich také tyto události musely dotknout.

5.4.3. Náboženský život

Středobod náboženského života obce tvořil a stále tvoří¹⁹⁸ kostel sv. Kateřiny Alexandrijské. První hrabovský kostel vznikl pravděpodobně již ve 14. století, nicméně stavba, jíž v roce 2002 zničil požár, pocházela ze století šestnáctého. Přesné datum vzniku kostela není známo, nicméně prostřednictvím českého nápisu, který byl umístěn v předsíni pod věží, můžeme nejstarší zmínku zasadit do roku 1564. Farní záznamy se poprvé zmiňují o kostele roku 1580.¹⁹⁹

Roku 1906 začal kostelu sv. Kateřiny hrozit zánik. Svou nepříliš velkou kapacitou kostel přestal vyhovovat potřebám obce. Je třeba říct, že v této době kostel sloužil potřebám dvou obcí, a to Hrabové i sousední Hrabůvky. Obce se však na stavbě nového společného kostela nedohodly. Nakonec si Hrabůvka roku 1911 postavila vlastní kostel a přestala spadat pod Hrabovskou faru.²⁰⁰ Od té doby již kostel slouží výlučně Hrabové.

Lze říct, že náboženský život prožívala vesnice na přelomu 19. a 20. století

¹⁹⁷ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 231–232 an.

¹⁹⁸ Kostel v dubnu roku 2002 vyhořel. Byl ovšem obnoven a v listopadu 2004 znovu vysvěcen.

¹⁹⁹ ADAMCZYK, Irena a kol.: *Dřevěné kostely a kaple v Beskydech a okolí*. Třinec 2009, s. 76.

²⁰⁰ Tamtéž.

stále více než město. Městské vymoženosti a celkový životní styl města však na vesnici pronikal na konci 19. století stále více a více.²⁰¹ V případě Hrabové, o níž bylo řečeno, že se již od osmdesátých let 19. století stávala příměstskou obcí, se její provázanost s městem ještě násobila, což bylo dáno jednak blízkostí města, ale také velmi blízkým každodenním kontaktem podstatné části hrabovských obyvatel s městem, kteří zde byli zaměstnáni. Logicky by z toho měl tedy vyplývat závěr, že také v případě náboženského života mělo v Hrabové dojít k jakémusi uvolnění poměrů typickému pro městské prostředí. Na jednu stranu k tomu v Hrabové skutečně došlo, a to v jistém smyslu dokonce i v poněkud vyhocené formě. Když v roce 1912 nastoupil do Hrabové nový farář, Josef Řezáč,²⁰² shledal, že farnost je z náboženského hlediska ve špatném stavu. Vyjma špatného stavu kostela byl stav farnosti tristní také po stránce věřících. Kromě jejich celkově špatného chování a ignorování faráře, máme dokonce doloženu schůzi obecního výboru,²⁰³ na níž bylo odhlasováno, že nový farář nebude ani řádně uvítán. Při příležitosti odchodu jeho předchůdce taktéž obec neuspořádala žádné oficiální rozloučení a pouze se zvonilo umíráčkem. Na druhé straně se nedá říct, že by se v době před nebo během první světové války uchytily všechny „anticírkevní“ výdobytky společnosti. Zde můžeme jako příklad uvést institut civilního sňatku. Ten se mohl uzavírat od šedesátých let 19. století.²⁰⁴ První civilní sňatek byl ovšem v Hrabové²⁰⁵ uzavřen až 15. září roku 1919.²⁰⁶

Informací týkajících se náboženského života v Hrabové během první světové války mnoho nemáme, neboť i autor farní kroniky se v této době zaměřil spíše

²⁰¹ EFMERTOVIÁ, M. C.: *c. d.*, s. 273—274 an.

²⁰² AMO, *Farní kronika*, s. 25.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ EFMERTOVIÁ, M. C.: *c. d.*, s. 273—274 an.

²⁰⁵ Fakticky byl uzavřen u politické správy v Moravské Ostravě, ovšem jak ženich, tak nevěsta byli hrabovskými obyvateli.

²⁰⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 10.

na události a strasti, které s sebou přinesla válka. Nicméně určité informace k dispozici máme. Katolická církev patřila vždy k oporám habsburské monarchie a potažmo samozřejmě rakousko-uherského soustátí. Proto se katolická církev podílela na udržování poslušnosti a loajality obyvatelstva vůči státu. Kupříkladu při bohoslužbách tak zněla kromě liturgických zpěvů také státní hymna.²⁰⁷ Katolická církev ovšem pro stát pracovala i v oblasti propagandy. Zde můžeme jako příklad uvést úřední dopisy, které se týkaly upisování válečných půjček, zasílané c. k. moravským místodržitelstvím jednotlivým katolickým farním úřadům na Moravě.²⁰⁸ V těchto dopisech je kromě obludné propagandy, kdy ještě v červnu 1918 se zde píše o vynikajících úspěších ústředních mocností, vysloveno nejen spolehnutí se na úpisy z prostředků církevního jmění, ale stejně tak spolehnutí se na představené jednotlivých kostelů a far, kteří měli nabádat a podporovat lid, aby rovněž na válečných půjčkách v co nejvyšší možné míře participoval. Na druhé straně ale zůstává pravdou, že řada českých kněží nesouhlasila s tím, jak církev podporuje rakouskou věc.²⁰⁹

Lze konstatovat, že během první světové války panovala snaha konat v Hrabové církevní oslavy stejně, jak tomu bylo v mírových dobách. Ovšem obdobně jako v případě civilních oslav to nebylo možné. Máme tak sice doloženou pouť do Frýdku v červenci 1916,²¹⁰ ale žádnou větší církevní slavnost během války doloženu nemáme.

Velké změny v náboženském životě obce nastaly po vzniku Československa. Nový stát usiloval celkově o odpoutání se od katolické církve, příkladem čehož je odklon od náboženství ve školách. Již v listopadu 1918 se obnovila Jednota

²⁰⁷ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 35.

²⁰⁸ AMO, fond Římskokatolický farní úřad v Hrabové, kart. 3, inv. č. 9, *Důstojnému katolickému farnímu úřadu*.

²⁰⁹ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 315 an.

²¹⁰ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 34.

katolického duchovenstva v Československu, která měla velmi silnou účast českého, moravského i slovenského kléru. Tato jednota ujistila v lednu 1919 prezidenta Masaryka o loajalitě vůči státu, přičemž přišla s návrhem církevní reformy. Papežská kurie nicméně s reformami nesouhlasila, což v důsledku vedlo k rozkolu uvnitř reformního hnutí. Část reformních kněží nechtěla vstoupit do otevřeného konfliktu s papežskou kurií, část se ovšem rozhodla založit novou církev. V lednu 1920 tak vznikla Církev československá.²¹¹

Záležitosti československé církve v Hrabové měla na starosti správa československé církve, která sídlila ve Vratimově. První československá mše se v Hrabové sloužila v březnu 1921.²¹² Stejně jako v celostátním měřítku probíhal spor mezi katolickou a československou církví o to, zda československé mše mohou být slouženy v katolických kostelech,²¹³ odrazil se tento spor také v Hrabové. Proto byla první československá mše sloužena v hrabovské škole, kdy místní školní rada poskytla pro ten účel jednu učebnu. Po této mši následoval rovněž první československý křest. V dubnu²¹⁴ se pak sloužila druhá československá mše, nikoli již ve škole, nýbrž u kříže před kostelem sv. Kateřiny Alexandrijské.

Odklon od katolictví byl po válce a vzniku republiky skutečně velmi patrný. Nehledě k tomu, že si značnou popularitu získala nová Církev československá, začal narůstat také počet bezvěrců. V případě Hrabové můžeme tento fakt demonstrovat na vyznání žáků místní školy. Během války bylo vyznání žáků prakticky jednoznačně katolické, pouze od školního roku 1915/1916²¹⁵ se jedna žákyně hlásila k židovskému vyznání. Ve školním roce 1919/1920²¹⁶ zde již máme dvě žákyně

²¹¹ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 316–317 an.

²¹² AMO, *Pamětní kniha*, s. 10; AMO, *Školní kronika*, s. 226.

²¹³ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 318 an.

²¹⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 10.

²¹⁵ AMO, *Školní kronika*, s. 192.

²¹⁶ Tamtéž, s. 219.

bez vyznání. Po sčítání lidu v roce 1921²¹⁷ se ukázalo, že k československé církvi se již hlásí 83 dětí a 40 dětí je bez vyznání.

Z hlediska celkového srovnání Hrabovského obyvatelstva se v roce 1910 z 1 748 obyvatel hlásilo ke katolictví 1 732, k židovství deset a k evangelickému vyznání šest.²¹⁸ V roce 1921 pak bylo z 2 277 obyvatel 1 484 katolíků, 518 příslušníků československé církve, 257 bezvěrců, 16 příslušníků jiných vyznání a dva židé.²¹⁹ I přes značný úbytek věřících si ovšem katolictví zachovalo dominantní charakter.

5.4.4. Zdravotnictví

Pro zmapování situace v Hrabové po zdravotnické stránce ve sledovaném období jsou klíčové paměti, které sepsal „dr. Josef Adámek, obvodní lékař v Paskově“²²⁰ a jehož paměti se staly součástí hrabovské pamětní knihy. V osobě doktora Adámka získala Hrabová výborného lékaře a odborníka. Po absolvování střední školy se Josef Adámek přihlásil na vojnu jako jednoroční dobrovolník a tehdy se rozhodl pro studium lékařství. Medicínu vystudoval na univerzitě v Praze, přičemž odpromoval v roce 1913. Poté, jak mu přikazovala smlouva, nastoupil na Josefínskou vojenskou akademii ve Vídni, tzv. školu aplikační. Na tomto ústavu se vyučovala jednak válečná chirurgie, ale kromě toho také problematika hygieny či bakteriologie.²²¹ Tyto znalosti přišly doktoru Adámkovi v dalším působení velice vhod. V těsné návaznosti na jeho dostudování vypukla první světová válka. Doktor Adámek byl povolán ke svému mateřskému vojenskému tělesu do posádkové

²¹⁷ AMO, *Školní kronika*, s. 225.

²¹⁸ BARTOŠ, J. a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*. Svazek XVI., s. 53.

²¹⁹ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 44.

²²⁰ AMO, *Pamětní kniha*, s. 185.

²²¹ Tamtéž, s. 191.

nemocnice v Olomouci, odkud byl odeslán na frontu. Domů se vrátil z italského bojiště u „M[on]te Grappa“²²² v listopadu 1918. V roce 1919 odjel s československými vojáky na Slovensko a v červnu 1920 si zažádal o přeložení do civilu. Následně působil v městské nemocnici v Moravské Ostravě. V roce 1920 byl na vlastní žádost jmenován ministerstvem zdravotnictví státním obvodním lékařem pro zdravotní obvod Paskov-Hrabůvka, do něhož spadala také Hrabová.²²³

Z jeho paměti vyplývá velmi zajímavé mísení starého s novým. Jedná se o jakési pronikání poznatků moderní medicíny mezi široké vrstvy obyvatelstva konfrontované se starými zvyklostmi založenými na víře a svým způsobem také na magických silách.

Pro staré lidi bylo kupříkladu stále naprosto běžné, že lidský osud je ovládán tajemnými duchy, jednak dobrými, ale také zlými. Věřili, v potřebu dobré duchy získávat na svou stranu dary a oběťmi, zlé pak zařikávat a zahánět vykrápěním chalup svěcenou vodou či „vkládáním svěcených ratolístek z palmy posvěcení na Květnou neděli pod práh domu anebo i za hambálky a krovy na půdě.“²²⁴ Velký význam se přikládal uřknutí. Věřilo se v lidi, kteří měli mít „uhrančivé“²²⁵ oči. Takoví lidé byli nebezpeční nejen ostatním lidem či zvířatům, ale také například potravinám. Požití uřknutých potravin pak údajně způsobovalo problémy typu koliky či nadýmání. Pomoc však nebylo zvykem vyhledávat u lékaře, nýbrž u zkušených babek. Babky kořenářky, jak je známe z nesčetných pohádek, se ještě v době, o níž pojednává tato práce, těšily značné popularitě a především respektu. Josef Adámek zmiňuje dokonce konkrétní místní čarodějnici, „tzv. tětku Honušku“,²²⁶ k níž se všeobecně přistupovalo s bázni a respektem. Příkladně „selky jí nosily dary,

²²² AMO, *Pamětní kniha*, s. 191.

²²³ Tamtéž, s. 191–192.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž, s. 186.

jen aby si ji nepohněvaly“.²²⁷ Od vyhledávání čarodějnické pomoci neodrazoval obyvatele ani fakt, že takováto pomoc v praxi často selhávala a mýjela se účinkem. Frekventované byly též lidovější léčebné postupy. Jako osvědčený lék na koliku měl působit lektvar skládající se ze sušených „rakůvek“,²²⁸ které se následně nakládaly do čistého „kvitu“,²²⁹ a vzniklý nápoj byl následně konzumován. O tomto léčebném postupu doktor Adámek poznamenal: „Mám oprávněné podezření, že zde asi působil ten líh často mnohem blahodárněji, nežli ty rakůvky.“²³⁰ Horečka se léčila šťávou získanou z navrtaných březových kmenů, případně také odvarem z vrbové kůry.²³¹

Budeme-li poněkud serióznější, bylo v Hrabové velmi problematických několik druhů onemocnění. V menší míře se zde stále objevoval tzv. „koltůn“.²³² Pod tímto lidovým označením²³³ se neukrývá jedna, ale hned několik nemocí. Samotného koltůnu se rozeznávalo několik druhů, a to „kudlatý, suchý, mokrý a paskudný“.²³⁴ Zatímco v případě suchého koltůnu se jednalo o kožní onemocnění postihující oblast vlasové pokožky, suchý a mokrý koltůn pak signalizovaly závažnější vnitřní onemocnění projevující se otoky, abscesy a v některých případech také gangrénou. Paskudný²³⁵ koltůn zase provázely příznaky značně proměnlivé chuti. Vzhledem k tomu, že se koltůn vyskytoval se zvyšující se hygienou a rozšiřujícím se zdravotním povědomím lidí stále méně, až nakonec zcela vymizel, jednalo se s největší pravděpodobností o soubor onemocnění, která měla infekční základ.²³⁶

Dále se zde v poměrně hojně míře vyskytovala malárie, již se zde říkalo

²²⁷ AMO, *Pamětní kniha*, s. 186.

²²⁸ Malí raci.

²²⁹ Líh.

²³⁰ AMO, *Pamětní kniha*, s. 187.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

²³³ Někdy se mu také říkalo „mamuník“ neboli „skřítek“.

²³⁴ JONÁŠ, Josef — ZEINTRICH, Josef A.: *Věčně zelené naděje*. Ústí nad Labem 1990, s. 74.

²³⁵ Neboli „mlsný“.

²³⁶ JONÁŠ, J. — ZEINTRICH, J. A.: *c. d.*, s. 74 an.

„psina“.²³⁷ Malárie propukala prakticky každé léto, přičemž zasahovala především obyvatele, kteří se do Hrabové přistěhovali. Starousedlíci měli proti nemoci vypěstovanou jistou odolnost. Příhodné podmínky pro šíření nemoci tvořily hrabovské rybníky. Malé, k rybníkům přilehlé bažiny byly líhništěm komárů, kteří malárii přenášejí.²³⁸ O tom, že se jedná o malárii, přirozeně obyvatelstvo nemělo valného povědomí a léčebné postupy se nesly zejména v tradičním babském duchu. Můžeme ovšem také pozorovat fundovanou lékařskou snahu, neboť lékař ve Staré Bělé „dovedl již po způsobu italském tuto nemoc léčiti chininem s dobrým výsledkem“.²³⁹

Dalším problémem byl břišní tyfus, který v obci řadě lidí podlomil zdraví a vyžádal si také ztráty na životech. Z lékařského hlediska muselo být v obci téměř jistě přítomno několik přenašečů, kteří, ač sami imunní, rozšiřovali tuto nemoc mezi ostatní. K šíření nemoci přispěla také špatná kvalita místní vody. Může se to jevit jako paradox, že obec s velkým počtem rybníků trpěla nedostatkem dobré pitné vody, nicméně skutečnost byla taková. Voda, kterou měli lidé k dispozici, byla kyselá a s vysokým obsahem železa. Obec totiž postrádala vodovod, a to z důvodu nedostatku finančních prostředků na jeho vybudování.

Přesto však doktor Adámek neopomněl poznamenat, že v dobách kdy obyvatele Hrabové žili jaksi více spjatí s přírodou a bez masovějšího rozšíření výtobytků moderní medicíny, resp. moderní civilizace, byli jaksi obecně vitálnější. Pro ilustraci doktor Adámek uvádí, že kupříkladu revmatismus byl prakticky naprosto neznámým jevem. Argumentuje zejména celkově zdravější životou správou a sice náročnějším, ale zdravějším a mnohem více zocelujícím způsobem života vůbec.

²³⁷ AMO, *Pamětní kniha*, s. 187.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Tamtéž, s. 189.

V roce 1917 se v obci objevil dusný černý kašel, který se rozšířil zejména mezi dětmi.²⁴⁰ Na podzim roku 1918 pak obec zasáhla také španělská chřipka, jejíž pandemií se ani v globálním měřítku v podstatě nepodařilo zvládnout a nemoc spíše sama odezněla až v roce 1919.²⁴¹ Kromě toho celou řadu nemocí způsobovala podvýživa.

Bezprostředně po válce se celý paskovsko-hrabovský zdravotní obvod nacházel z medicínského hlediska v dosti zanedbaném stavu. Nejpálčivějším problémem byl kromě španělské chřipky a nemocí z podvýživy břišní tyfus, což si vynutilo přijetí řádných opatření. Doktor Adámek tedy začal spolu se starostou Duhanem neprodleně jednat. Ti, jejichž příznaky nasvědčovaly onemocnění, nechával doktor Adámek umístit do „epidemické nemocnice v Zábřehu“.²⁴² Kromě toho se jak doktor Adámek, tak také starosta obce angažovali v preventivní činnosti. Nezištně chodili prakticky od domu k domu a kontrolovali hygienická zařízení usedlostí, umístění žump a záchodů, přičemž s jejich umístěním radili také u novostaveb. Rovněž bylo třeba nechat podrobit vodu ve studnách bakteriologickým rozborům. Tato opatření měla velmi pozitivní dopad a v důsledku vedla ke značné redukci počtu nemocných břišním tyfem.

Po válce se také začaly pořádat nejrůznější besedy,²⁴³ jejichž cílem bylo popularizovat a masověji rozšířit poznatky moderní medicíny a snažit se tak eliminovat prvky starého přírodního léčitelství v duchu „babeč kořenářek“, které na vesnici zůstávalo stále velmi populární. S touto osvětovou činností je spjat zásadním způsobem opět doktor Adámek, neboť právě on tyto besedy v Hrabové pořádal. Tématika byla široká, ovšem největší důraz se kladl na osvětu v oblasti

²⁴⁰ AMO, *Školní kronika*, s. 203.

²⁴¹ KÁRNÍK, Z.: *c. d.*, s. 50 an.

²⁴² AMO, *Pamětní kniha*, s. 192.

²⁴³ Tamtéž.

hygieny rodiček a kojenců, první pomoci při neštěstích a úrazech, základy bakteriologie a epidemiologie a také prevence v kraji nejčastěji se vyskytujících chorob.

Nutno říct, že nové poznatky se mezi obyvatelstvo vcelku podařilo rozšířit. Nicméně efekt působil v jistém smyslu také kontraproduktivně. Začala se totiž objevovat řada lidí, kteří poučení o medicínské problematice chtěli zasahovat do léčení nemocných a došlo tak k rozkvětu „moderního fušerství, baňkářství, bylinářství i kyvadelnářství“.²⁴⁴ Doktor Adámek tento jev vyhodnotil konstatováním, že po srovnání těchto moderních fušerů se starými babkami kořenářkami lze konstatovat, že i přes nesmírný vědecký pokrok se „duševní niveau našeho lidu nezměnilo“.²⁴⁵

5.4.5. Školství

Původně Hrabová svou vlastní školu neměla. Do roku 1787²⁴⁶ navštěvovaly hrabovské děti školu v Paskově. Vzhledem k poměrně velké vzdálenosti byla ovšem výše zmíněného roku v rámci hrabovské lokální farnosti zřízena také škola. Šlo nicméně o pouhou jednu „školní světnici“.²⁴⁷ Bohužel o počátcích této školy nemáme dostatek informací.

V roce 1872 byla postavena škola v Hrabůvce, což znamenalo, že tamější děti již nechodily do hrabovské školy. S tím, jak se zvyšoval počet dětí v Hrabové, začala nabývat na aktuálnosti nutnost výstavby nové budovy pro školu. K realizaci tohoto

²⁴⁴ AMO, *Pamětní kniha*, s. 192.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 193.

²⁴⁶ V literatuře se setkáme také s rokem 1780. BAKALA, J. a kol.: *c. d.*, s. 503 an.

²⁴⁷ AMO, fond Místní školní rada Hrabová, inv. č. 1, *Zápisy ze schůzí místní školní rady* (dále jen *Zápisy ze schůzí MSŘ*).

záměru došlo až roku 1885.²⁴⁸ Nicméně nová budova nevyhovovala. Zvláště pro obrovskou vlhkost se škola stala záhy k vyučování naprosto nevhodná.

Z tohoto důvodu byla v roce 1904²⁴⁹ postavena nová budova školy. Šlo o školu obecnou, která byla v roce 1904 rozšířena z jedno na čtyřtřídní a v roce 1911 na pětitřídní.²⁵⁰ Ne všechny děti z Hrabové však navštěvovaly hrabovskou školu. Děti ze Závodí chodily do školy ve Vratimově, přičemž část z nich do české, část pak do německé.²⁵¹ To s sebou přinášelo problémy.²⁵²

Bezprostředně po vypuknutí první světové války zaznamenala hrabovská škola jisté změny. Došlo ke sloučení dvou tříd, ovšem jen na krátkou dobu, a jeden z učitelů byl povolán na učitelskou výpomoc do Krmelína.²⁵³ Již zásadněji zasáhlo do života školy zřízení lazaretu právě ve školní budově. Třída, v níž se lazaret nacházel, se ani po jeho zrušení nevyužívala pro potřeby vyučování. Od května 1915, kdy zbytek zraněných opustil lazaret, byla třída využívána jako malá tělocvična, skladiště obilných zrn určených k seti a od května 1918 také jako obecní úřadovna. K tomuto účelu se třída používala až do března 1921,²⁵⁴ kdy byla obecní kancelář přenesena do obecního domu.

Poměrně razantně se změnil také postup školy proti dětem zameškávající docházku, přičemž jednalo se o obrat ve smyslu zmírnění potírání tohoto jevu. Takto ovšem škola nejednala ze své vůle, nýbrž na doporučení příslušných orgánů. Dne 24. srpna 1914 byl vydán výnos c. k. zemské školní rady, který nabádal, aby „děti školní doma pilně vypomáhaly v pracích, by škola dala se do služeb práce zemědělské, by zameškávky dětí se vesměs (od dubna 1915) omlouvaly, a by jednání

²⁴⁸ AMO, *Zápisy ze schůzí MSŘ*.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Fakticky zde bylo tříd šest, neboť IV. třída byla rozdělena na IV. a a IV. b.

²⁵¹ AMO, *Školní kronika*, s. 177.

²⁵² Viz územní spor o Závodí, kapitola 5.4.1.

²⁵³ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 30.

²⁵⁴ AMO, *Školní kronika*, s. 233.

se zameškáváním školy se naprosto zmírnilo“.²⁵⁵ Tento výnos měl nesporně jediný cíl, a sice doplnit mezery pracovních sil v zemědělství vzniklé odvedením velkého počtu mužů do vojenské služby.

Dá se říct, že většina omezení spojených s válkou a týkajících se školy spadá do roku 1916. Ve školním roce 1916/1917 tak byla kupříkladu upravena vyučovací doba, a to v tom smyslu, že se učilo pouze dopoledne, od osmi do 12 hodin.²⁵⁶ Takovouto úpravu vyučovací doby si vyžádaly čistě praktické důvody. Bylo zvykem, že děti chodily na oběd domů a na odpolední vyučování se opět vracely do školy. V této době ovšem již panoval poměrně značný nedostatek potravin. Zejména děti bydlící dále si s sebou nemohly přinést dostatek potravin, aby mohly ve škole zůstat přes poledne. Kromě toho se také šetřila obuv dětí, což mělo také svůj význam, protože obuv, stejně jako oděvy, byly nedostatkovým zbožím. V neposlední řadě napomáhala zmíněná úprava plnění záměru zapojit děti do zemědělských prací, neboť děti tak mohly být v odpoledních hodinách k dispozici na domácích hospodářstvích.

Z řady dalších opatření můžeme zmínit požadavek na šetření papírem.²⁵⁷ Žákům se měly zadávat pouze krátké domácí úlohy. Psát se mělo vždy pouze na jednu polovinu archu papíru a během vyučování se doporučovalo co nejvíce využívat břídicových tabulek. Také při kreslení se mělo šetřit papírem a malovat měli žáci na obě strany výkresu.

Kromě materiálních nedostatků v podobě potravin, papíru i méně podstatných věcí jako kousků bavlny, vlny a nití používaných při hodinách ručních prací²⁵⁸ se s postupující válkou prohluboval také nedostatek personální. Pro zvyšující

²⁵⁵ AMO, *Školní kronika*, s. 190–191.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 198–199.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 200.

²⁵⁸ Tamtéž.

se nedostatek učitelů²⁵⁹ bylo výnosem c. k. okresní školní rady ze srpna 1916 nařízeno využívat pro výuku ve zvýšené míře industriálních učitelek²⁶⁰ a katechetů.²⁶¹

Vyhlášení Československé republiky nezastihlo žáky ani učitele ve školách. Od 8. října do 3. listopadu 1918 byla totiž na dobu 4 týdnů²⁶² přerušena výuka z důvodu propuknuvší epidemie španělské chřipky. Stejně tak pokračoval zoufalý nedostatek veškerého zboží a obrovská drahota. Pravdou je, že učitelé na tom byli z finančního hlediska velice špatně, neboť pobírali i v této době předválečné platy, které byly pochopitelně k pokrytí nákladů na zboží, jejichž ceny se vyšplhaly do závratných výšin, naprosto nedostatečné. Navíc, jak již bylo dříve zmíněno, byl zde problém s vyplácením přídavků, jež měly alespoň z části nedostatečnost učitelských platů kompenzovat. Vyhlášení republiky proto učitelstvo přivítalo i z toho hlediska, že věřilo ve zlepšení svých nuzných poměrů. Po finanční stránce se ovšem situace učitelů v krátké době nezlepšila. Teprve v roce 1921²⁶³ došlo v této záležitosti k progresi. Jednak došlo k zařazení učitelů do nových platových skupin a stejně jako jiným státním zaměstnancům jim byly přiznány adekvátní přídavky.

Po převratu v říjnu 1918 došlo nejen ve školství obecně, nyní již československém, k celé řadě změn. Situace po roce 1918 však zůstávala i nadále v řadě ohledů obtížná. Po úřední stránce v hrabovské škole k zásadním změnám nedošlo. Jedinou personální změnou ve škole byl odchod řídicího učitele Františka Bartoníka. Jeho odchod ovšem nezapříčinily národnostní či politické okolnosti, ale vlastní žádost o odchod do výslužby, jíž bylo vyhověno. Ve funkci jej nahradil

²⁵⁹ Byli povoláváni na frontu.

²⁶⁰ Učitelky ručních prací.

²⁶¹ Učitele náboženství.

²⁶² AMO, *Školní kronika*, s. 212.

²⁶³ Tamtéž, s. 221.

Štěpán Němec. K zásadnějším změnám došlo až ve školním roce 1920/1921,²⁶⁴ kdy byli staří členové rady vystřídáni a byl ustaven školní odbor. Ten se skládal ze dvou zástupců učitelů a pěti zástupců obce. Za účasti členů tohoto odboru byla pak definitivně obsazena funkce řídicího učitele. Tím se dne 1. května 1920²⁶⁵ stal jediný kandidát, Štěpán Němec. Konečně se také ustavila nová místní školní rada a to podle nových předpisů.²⁶⁶ Podle počtu tříd připadla zástupcům z řad učitelů tři místa a dalších šest míst obsadili lidé, které zvolilo obecní zastupitelstvo, a to podle poměrného zastoupení politických stran v zastupitelstvu. Podle tohoto modelu tedy v nové místní školní radě usedli tři učitelé, pět sociálních demokratů a jeden představitel spojených občanských stran. V lednu 1921²⁶⁷ pak všichni členové rady složili slib do rukou zástupce okresního školního výboru v Moravské Ostravě.

Pravděpodobně nejzásadnější se pro hrabovskou školu stala změna v postoji k náboženství. Obecně můžeme hovořit o odpoutání školství od církve.²⁶⁸ Podle výnosu ministerstva přestaly pro učitele i žáky platit povinnosti při náboženských úkonech. Ze tříd také začaly mizet církevní symboly, jimiž byly především krucifixy. Je jasné, že církevní představitelé pohlíželi na odkřesťanštění škol s velkým despektem. Konkrétně v případě Hrabové hovoří záznamy z farní kroniky²⁶⁹ o některých učitelích jako o tyranech, kteří v některých třídách odstranili hudební výchovu nebo v dějepise učili téměř výhradně o mistru Janu Husovi, a to ještě nikoli věrně, ale tendenčně. Otázkou zůstává, zda a případně nakolik se v tomto případě jednalo o přehnaně vlastenecké nadšení učitelů, nebo spíše subjektivní zaujatost faráře. S tím jak pokračoval odklon od římskokatolické církve, docházelo

²⁶⁴ AMO, *Školní kronika*, s. 221.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ V hrabovské školní kronice je tento celostátní jev označen slovy, že škola byla „uvolněna pout římských“. Tamtéž.

²⁶⁹ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 41.

nadále ke změnám ve výuce. V roce 1921 tak byla pro děti bez vyznání zavedena občanská nauka.²⁷⁰ Je vcelku logické, že k něčemu takovému muselo dojít, protože i sčítání lidu z roku 1921 prokázalo nárůst dětí bez náboženského vyznání. Ještě více však narostl počet dětí hlásících se k československé církvi. Proto byla úředně povolena²⁷¹ výuka československého náboženství. K tomuto účelu uvolnila místní školní rada jednu učebnu, a to do té doby než bude možno využívat místní kostel.

Kromě toho došlo po 28. říjnu 1918 k nárůstu počtu dětí v českých školách. Dalším výnosem ministerstva totiž měli žáci české národnosti přestat navštěvovat německé školy a měli být umístěni do škol českých. To je pochopitelně spjato s národnostní otázkou a se stále více vzrůstajícím napětím mezi Čechy a Němci. Konkrétně v případě Hrabové můžeme říct, že otázka separace českých a německých žáků nemohla být dotažena do konce, a to v důsledku dříve zmíněné situace na Závodí, kdy tamější děti navštěvovaly také německou školu ve Vratimově.

Problematický byl v hrabovské škole nedostatek učitelů, který se po válce projevil zejména ve školním roce 1919/1920. Nedostatek způsobila především velká nemocnost. V důsledku personálních nedostatků se v mnoha třídách vyučovalo pouze polodenně, a to i přesto, že byla vytrvale vyhledávána a do vyučování zapojována učitelská výpomoc z okolních obcí. Nemocemi strádalo také žactvo, přičemž jednalo se v řadě případů o nemoci mající příčinu v podvýživě. Z tohoto důvodu v Hrabové působila americká mise,²⁷² která zde měla zřízenou kuchyň, jejímž prostřednictvím se dětem snažila zajistit výživné obědy. Situace doznala zlepšení až na jaře roku 1921.

V roce 1921 můžeme již pozorovat zlepšení a stabilizaci poměrů. Nicméně

²⁷⁰ Výuka občanské nauky byla kodifikována „Malým školským zákonem“ v roce 1922. VESELÁ, Zdenka: *Vývoj českého školství*. Praha 1988, s. 76–77.

²⁷¹ Zemská školní rada povolila vyučovat československé náboženství od 5. dubna 1921. Výuku v Hrabové dostala na starost duchovní správa československé církve se sídlem ve Vratimově.

²⁷² AMO, *Školní kronika*, s. 225.

investice prostředků do oprav a úprav školy zůstaly prakticky po celou dobu trvání první republiky mizivé.²⁷³

5.4.6. Kultura

Vedle církevních svátků či vesnických oslav, které vstupovaly do každodenního života obyvatel Hrabové, rozvinul se zde již na přelomu 19. a 20. století poměrně bohatý spolkový život. Při této příležitosti musí být zmíněna osobnost hrabovského řídicího učitele Františka Bartoníka. Tento člověk neoplýval pouze skvělými pedagogickými schopnostmi, nýbrž působil také jako organizátor obecního života, a to jak po stránce hospodářské, kdy kupříkladu zval do Hrabové členy Hospodářské jednoty pro severovýchodní Moravu v Místku za účelem osvěty rolníků týkající se lepšího obhospodařování pozemků, tak také kulturní. Ještě v roce 1882 se zasloužil o založení první hrabovské knihovny a v roce 1893 se zasadil o vznik Čtenářského spolku.²⁷⁴

Po Čtenářském spolku následoval vznik Sboru dobrovolných hasičů v roce 1896, dále První dělnický potravní spolek v roce 1895, zábavný spolek Omladina roku 1897,²⁷⁵ jehož členové stáli v roce 1906 také u zrodu Klubu českých velocipedistů v Hrabové. Kromě toho byla v roce 1902 založena Hospodářská besídka, tělocvičná jednota Sokol a Dělnická tělocvičná jednota roku 1908. Téhož roku vznikl také Školský haléřový spolek.²⁷⁶

V době první světové války však došlo k útlumu kulturního života. Tento útlum měl několik příčin. Jednak zde působily úřední vlivy. Ty mohou

²⁷³ BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 25 an.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 14–15.

²⁷⁵ Fungoval pouze do roku 1910.

²⁷⁶ BARCUC, A. – ROHLOVÁ, E.: *c. d.*, s. 15 an.

být reprezentovány vládními nařízeními, kdy kupříkladu od listopadu 1915 byla zakázána Česká obec sokolská.²⁷⁷ Za tímto krokem stála snaha o potírání českého národního hnutí, což lze v celku chápat, neboť rakouský státní aparát nemohl mít zájem na tom, aby ve válečné době, kdy bylo potřeba zajistit co možná největší loajalitu panovnickému domu, docházelo v zázemí k posilování českého národního ducha.

Dalším faktorem, který musel nutně znamenat útlum kulturního života v obci, byl faktor ekonomický. S postupující válkou nemohly být na pořádání slavností v předválečné míře zajištěny adekvátní prostředky. Již v květnu 1915 se tak příkladně dělnické slavnosti konaly „jen menší, domácí“.²⁷⁸

Jako poslední faktor je možné zmínit náladu obyvatelstva. S tím, jak se válka protahovala, neměli lidé vedle materiálních zdrojů ani přílišné myšlenky na oslavování. Ještě v roce 1914 se sice pořádaly zábavy, přičemž válka již probíhala,²⁷⁹ nicméně tento trend s postupem doby upadal. Všechny tři Hrabovské kroniky hovoří za vše. V zápisech během válečných let nalezneme oproti dobám míru naprosté minimum zmíněných oslav či slavností.

Diametrálně odlišná situace nastala z pochopitelných důvodů v roce 1918. Samozřejmě, že oslavy vyhlášení samostatného státu byly bouřlivé. Již záhy po zrození Československa ale Hrabová zažila další, pro obec, významnou událost. V listopadu 1918²⁸⁰ navštívil Hrabovou ministr veřejných prací František Staněk. Hrabovský starosta Adámek jej pozval do Hrabové během ministrovy návštěvy Moravské Ostravy, při níž ministr Staněk urovnával stávkou horníků. V Hrabové byl

²⁷⁷ WALDAUF, Jan: *Sokol: malé dějiny velké myšlenky*. I. díl. Luhačovice 2007, s. 38.

²⁷⁸ AMO, *Pamětní kniha*, s. 7.

²⁷⁹ Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika*, s. 31.

²⁸⁰ AMO, *Pamětní kniha*, s. 7.

ministr uvítán školními dětmi a řídící učitel Bartoník mu předal vyznamenání.²⁸¹ Ministr také přislíbil, že se zasadí o tolik potřebnou regulaci Ostravice.

V dlouhodobějším měřítku došlo k obnovení a znovunastartování celkového kulturního života obce. Kromě opětovného pořádání zábav zde můžeme také sledovat proměnu charakteru některých kulturních akcí. Jedná se o to, že řada slavností začala odkazovat k novému Československu a k historii národa. V květnu 1919 tak byla například zasazena „Lípa svobody.“²⁸² Ta ovšem dlouho nevydržela a novou lípou již nebyla nahrazena. V březnu roku 1920²⁸³ dostala lípa stojící u hostince²⁸⁴ jméno „Husova lípa“ a místo vedle ní bylo vyčleněno pro postavení Husovy mohyly.

Pochopitelně se oslavovala celá řada oficiálních svátků, jako například 28. říjen, jakožto den vzniku samostatné republiky či 7. březen, což byly narozeniny Tomáše Garigua Masaryka. Tento jev pochopitelně není typický pouze pro Hrabovou a můžeme jej zobecnit na úroveň celého státu.

Pokud bychom měli kulturní život Hrabové v době první světové války a prvních poválečných letech sumarizovat, pak můžeme říct, že během války došlo k postupnému útlumu, po vyhlášení Československé republiky pak k oživení a obnovení kulturního života v obci, přičemž za dobu nejčetnějších a nejbouřlivějších oslav můžeme označit přibližně období posledních dvou měsíců roku 1918 a následně rok 1919.

²⁸¹ AMO, *Školní kronika*, s. 217.

²⁸² AMO, *Pamětní kniha*, s. 7.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Hostinec byl příznačně pojmenován „U Lípy“. Tamtéž.

6. Závěr

Na počátku této práce stál záměr zpracovat mikrosondu do života obce Hrabová a na ní ukázat, jak takové zásadní události, jakými byly první světová válka a vznik samostatného československého státu, ovlivnily život v české obci v jeho různých aspektech.

Hrabová, dle mého názoru, může posloužit jako dobrý příklad pro pozorování vlivů daných událostí na život obce. Je jasné, že Hrabová měla svá specifika pramenící především z blízkosti k městu Ostravě a z toho, že většina jejího obyvatelstva nacházela v době, o níž tato práce pojednává zaměstnání právě ve městě, a to v průmyslových podnicích či dolech. Hrabová by tedy neměla evokovat obraz typické české či moravské rurální vesnice. Na druhé straně ovšem Hrabová představuje, podle mého soudu, typologicky transparentního zástupce množiny příměstských obcí, kterých v době počátku dvacátého století již existovalo na našem území poměrně značné množství.

Obyvatelstvo obce prodělalo ve sledovaném období útrapy po stránce materiální, zdravotní i duševní. S přispěním obecních představitelů, kteří svědomitě plnili své povinnosti, se však podařilo tuto těžkou dobu překonat. Chmurné čtyři roky válečného běsnění byly vystřídány euforií vzniku nového státu a nově nabytého pocitu svobody. Nadšení však velmi brzy zkalila realita všedních dní a vědomí toho, že negativní důsledky válečného konfliktu nebudou překonány ze dne na den. Teprve v roce 1920 vymizel z obce vojenský element, který zde byl od roku 1914 přítomen, ať již prostřednictvím vojáků na dovolené nebo fungováním lazaretu během války či poválečnou přítomností již československých vojáků. Vznik nového státu také vnesl nový vítr do politické stránky života obce, neboť nastoupila doba

demokratických a rovnoprávných voleb. Hrabová začala rovněž znovu mnohem více žít kulturním životem. Útlum společenského života, nemožnost a do značné míry jistě také nechuť k jeho provozování během války vystřídaly bouřlivé oslavy vzniku samostatného státu. Po opadnutí těchto euforických nálad se život lidí pochopitelně nemohl vrátit zcela do předválečných kolejí, což souvisí se složitou hospodářskou situací, nicméně strašák války konečně zmizel. Ekonomicky se situace sice mírně zlepšila již v roce 1921, ovšem o skutečném rozvoji obce můžeme hovořit až s nástupem celostátního hospodářského rozvoje o tři roky později.

Pojednání o jednotlivých aspektech života v obci v období první světové války, vzniku Československa a několika prvních let fungování nového státu zaplňuje jistou mezeru v povědomí o dějinách Hrabové. V jediné dosavadní ucelené práci věnované hrabovským dějinám je dané období nastíněno, dle mého názoru, pouze v hrubých obrysech. Vzhledem k typu oné publikace, vydané u příležitosti sedmistého výročí obce se snad dá pochopit, že chmurná doba války a válečných útrap, které přetrvaly i po vyhlášení samostatnosti, nebyla detailněji zpracována. Právě v ukázce toho, jak se velké dějiny prostřednictvím zásadních událostí promítly do života obce a zpracování zatím ne zcela známého úseku obecních dějin, tkví, dle mého názoru, hlavní přínos této studie.

S největší pravděpodobností se nepodařilo zcela vyčerpat danou problematiku. V konkrétních bodech i v provázanosti na velké dějiny by bylo možné jít ještě více na detail, čímž by se ovšem rozsah této práce rapidně zvětšil. Nicméně přesto věřím, že se podařilo v ucelené formě postihnout danou problematiku a splnit vytyčené cíle.

7. Použité prameny a literatura

Prameny:

1. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 10, *Zápisy ze schůzí pomocného válečného výboru.*
2. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20a, *Pamětní kniha obce Hrabové.*
3. Archiv města Ostravy, fond Archiv obce Hrabová, inv. č. 20b, *Návod pro obce ku provedení mobilisace.*
4. Archiv Města Ostravy, fond Místní školní rada Hrabová, inv. č. 1, *Zápisy ze schůzí místní školní rady.*
5. Archiv města Ostravy, fond Národní škola Ostrava-Hrabová, přír. č. 342, *Školní kronika Hrabovská.*
6. Archiv města Ostravy, fond Římskokatolický farní úřad v Hrabové, kart. 1, inv. č. 74, *Provolání.*
7. Archiv města Ostravy, fond Římskokatolický farní úřad v Hrabové, kart. 3, inv. č. 9, *Důstojnému katolickému farnímu úřadu.*
8. Římskokatolická farnost Ostrava-Hrabová: *Farní kronika 1908–2004.*
In: <http://fara.hrabova.net/image/tid/8> [cit. 21. 1. 2013].

Literatura:

1. ADAMCZYK, Irena a kol.: *Dřevěné kostely a kaple v Beskydech a okolí*. Třinec 2009.
2. ADAMUS, Alois: *Dějiny města Ostravy v přehledu až do r. 1860*. Moravská Ostrava 1927.
3. BARCUCH, Antonín — ROHLOVÁ, Eva: *Sedm století obce Hrabová*. Ostrava 1997.
4. BAKALA, Jaroslav a kol.: *Dějiny Ostravy*. Ostrava 1993.
5. BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848—1960*. Svazek I. *Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848—1960*. Ostrava 1966.
6. BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848—1960*. Svazek XV. *Okresy: Frýdek-Místek, Český Těšín*. Olomouc 2000.
7. BARTOŠ, Josef a kol.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848—1960*. Svazek XVI. *Okresy: Ostrava, Fryštát, Hlučín*. Olomouc 2011.
8. BARTOŠ, Josef a kol.: *Metodické otázky regionálních dějin*. Praha 1981.
9. BARTOŠ, Josef — TRAPL, Miloš: *Československo 1918—1938. Fakta, materiály, reálie*. 2. vyd. Olomouc 1994.
10. EFMERTOVÁ, Marcela C.: *České země v letech 1848—1918*. Praha 1998.
11. JONÁŠ, Josef — ZEINTRICH, Josef A.: *Věčně zelené naděje*. Ústí nad Labem 1990.
12. JUNG, Peter: *The Austro-Hungarian Forces 1914—18*. Oxford 2003.

13. KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře První republiky (1918–1938)*. I. díl. *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha 2000.
14. KORBELÁŘOVÁ, Irena a kol.: *Ostrava 1880–1939*. Třinec 2000.
15. KVAČEK, Robert: *První světová válka a česká otázka*. Praha 2003.
16. PAPAJÍK, David: *Dějiny měst, městeček a vesnic (metodická příručka)*. Olomouc 2005.
17. PERNES, Jiří a kol.: *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526–1918*. Praha 2003.
18. SCHELLE, Karel: *Organizace veřejné správy v letech 1848–1948*. Brno 1993.
19. ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka 1914–1918*. Praha 2001.
20. VESELÁ, Zdenka: *Vývoj českého školství*. Praha 1988.
21. WALDAUF, Jan: *Sokol: malé dějiny velké myšlenky*. I. díl. Luhačovice 2007.

8. Resumé

It is unquestionable that The First World War and the declaration of independent Czechoslovakia were giant interferences into the life of the Hrabová Village. Four years of the war rage had been changed by the euphoria of the declaration of new state and the newly acquired freedom. However, people realized very soon that consequences of the war conflict would not be overcome from day to day. A military element, which had been present in Hrabová Village since 1914 and had been represented by soldiers on a convalescent leave, military hospital or post-war presence of Czechoslovakian soldiers, vanished in 1920. The declaration of Czechoslovakia had changed the political aspect of life of the village because the time of the democratic and equal elections began. A decline of the social life, impossibility and to a certain extent a reluctance to keep it, were replaced by the boisterous celebrations of existence of the new state. Although the scarecrow of the war had disappeared, there was still the bad economic situation. The economic situation had mildly improved in 1921 but the real economic progress of the village started three years later.

9. Přílohy

Tabulka č. 1: Oběti na životech²⁸⁵

Jméno	Úmrtí
1. Bakota	Zemřel v Polsku
2. Alflons Blahut	Zemřel v nemocnici v Polsku
3. František Budín	Padl v Polsku
4. Inocenc Duda	Padl v Polsku
5. Jan Fírek	Zemřel v nemocnici v Polsku
6. Fíža	Padl
7. František Hejč	Padl v Rusku
8. František Huber	Zemřel v zajetí v Rusku
9. Cyril Choleva	Padl
10. Alois Kroček	Zemřel v Polsku
11. Rudolf Kýr	Utopil se
12. Karel Lička	Neznámo
13. Florian Mutina	1922 prohlášen za mrtvého
14. Mutina	Padl
15. Rudolf Mutina	Padl v Polsku
16. Antonín Mynář	Padl v Polsku
17. Viktor Mynář	Padl v Polsku
18. Josef Pajorek	Padl v Polsku
19. František Petr	Neznámo
20. Josef Petr	Neznámo
21. Karel Salomon	Padl

²⁸⁵ AMO, *Pamětní kniha*, s. 165.

22. Augustin Slavík	Padl v Polsku
23. Slavík	Padl
24. Alois Stavinoha	Zemřel ve Vídni
25. Josef Stavinoha	Zemřel v Polsku
26. Bohdan Šodek	Padl v Itálii
27. Alois Tichopad	Neznámo
28. Arnošt Tománek	Padl v Polsku
29. Josef Tvarůžek	Padl v Polsku
30. Jan Vašut	Zemřel v Polsku
31. Emil Velký	Zemřel v lazaretu v Sandoměři
32. Karel Závada	Padl v Polsku
33. Čeněk Hulín	Zemřel na cestě z ruského zajetí v r. 1919
34. Albin Závada	Zemřel na cestě z Ruska

Tabulka č. 2: Zajati²⁸⁶

Jméno	Místo zajateckého pobytu
1. František Bakota	Itálie
2. Rudolf Černý	Rusko
3. František Folta	Rusko
4. Ludvík Frýdecký	Rusko
5. Peter Gerolt	Rusko
6. Čeněk Hulín	Rusko
7. František Hynek	Rusko
8. Josef Kaloč	Rusko
9. Karel Kolář	Rusko
10. Valentin Lička	Rusko
11. Josef Maňásek	Rusko
12. Karel Mikenda	Rusko
13. Eduard Mutina	Rusko
14. František Mutina	Rusko
15. Josef Mutina	Rusko
16. Rudolf Mutina ²⁸⁷	Rusko
17. Antonín Novosádek	Rusko
18. Peter Olšanský	Rusko

²⁸⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 165.

²⁸⁷ Shoda jmen s padlým Rudolfem Mutinou.

Tabulka č. 3: Legionáři²⁸⁸

Jméno	Legie
1. Alfons Mutina	Francouzské
2. Josef Mutina ²⁸⁹	Italské
3. Leopold Slavík	
4. Josef Závada	
5. František Dluhoš	Ruské
6. František Hejč	
7. Štěpán Klečka	
8. František Kudělka	
9. František Laník	
10. Evžen Peter	
11. Karel Pustka	
12. Alois Švrček	
13. Albin Závada	
14. Josef Závada ²⁹⁰	

²⁸⁸ AMO, *Pamětní kniha*, s. 166.

²⁸⁹ Shoda jmen se zajatým Josefem Mutinou.

²⁹⁰ Shoda jmen s Josefem Závadou bojujícím v italských legiích.

Obrázek č. 1: Na „Pozdravu z Hrabové“ je zachycena budova školy, dům Ludvíka Staňka (někdejšího starosty), jeden z obchodů se smíšeným zbožím, hostinec „Pod Lípou“ (později „U Lípy“) a kostel sv. Kateřiny. Vyobrazení pochází z doby okolo roku 1910.²⁹¹

²⁹¹ AMO, *Pamětní kniha*, s. 193; KORBELÁŘOVÁ, I. a kol.: *c. d.*, s. 17 an.

Obrázek č. 2: Starosta Adámek ve své kanceláři během války. Fotografie nese název „Konečně sám“.²⁹²

²⁹² AMO, *Pamětní kniha*, s. 156.

Obrázek č. 3: Členové dobrovolného hasičského sboru, pod jejichž správou byl v Hrabové zřízen vojenský lazaret.²⁹³

Obrázek č. 4: Dr. Adámek během vojenské služby, při návštěvě rakouského polního maršála Franze Conrada von Hötzendorfa.²⁹⁴

²⁹³ AMO, *Pamětní kniha*, s. 160.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 183.

Obrázek č. 5: Slavnost zasazení „Lípy svobody“ naproti hostince „U Lípy“ v květnu 1919. Slavnosti byli přítomni také vojáci z vojenské posádky horského dělostřeleckého pluku č. 256.²⁹⁵

²⁹⁵ AMO, *Pamětní kniha*, s. 8.

Obrázek č. 6: Paskovská, hlavní cesta procházející Hrabovou. Fotografii dominuje hasičská zbrojnice, dál vlevo je vidět hostinec „U Lípy“.²⁹⁶

²⁹⁶ AMO, *Pamětní kniha*, s. 10.

10. Anotace

Jméno a příjmení:	Radim Staněk
Fakulta:	Filosofická
Katedra:	Historie
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.
Rok obhajoby	2013

Název práce:	První světová válka a první poválečná léta v životě obce Hrabová
Název v angličtině:	The First World War and First Postwar Years in Life of the Village Hrabová
Anotace:	Práce pojednává o obci Hrabové v době první světové války a několika prvních poválečných let. Pozornost se zaměřuje zejména na to, jak život v obci ovlivnila první světová válka a následně vznik samostatného československého státu, a to v kontextu politickém, vojenském, hospodářském i sociálním.
Klíčová slova:	Hrabová, první světová válka, Rakousko-Uhersko, vznik Československa, První republika, politika, vojenství, hospodářství, obyvatelstvo, 20. století, dějiny obce
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the village Hrabová in time of the First World War and first postwar years. The attention is focused on influence of

	the First World War and the declaration of Czechoslovakia on life in the village. The influence is explored in political, military, economical and social context.
Anglická klíčová slova:	Hrabová, First World War, Austria-Hungary, declaration of Czechoslovakia, First Czechoslovak Republic, policy, military aspect, economy, population, 20 th century, history of village
Přílohy vázané v práci:	Přehledové tabulky padlých, zajatých a legionářů z Hrabové; Dobové fotografie
Rozsah práce:	80 stran
Jazyk práce:	čeština